

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Šrytrová

Mezinárodněprávní odpovědnost mezinárodních organizací

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Mezinárodněprávní odpovědnost mezinárodních organizací vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Haagu dne 11.8.2013

.....
Kateřina Šrytrová

Na tomto místě bych ráda poděkovala svým rodičům a blízkým za veškerou pomoc a podporu, kterou mi věnovali po celou dobu studia. Zvláštní dík patří JUDr. Ondřeji Svačkovi, Ph.D., LL.M., za cenné rady, konstruktivní připomínky a velkou vstřícnost, s jakou moji diplomovou prací vedl.

I za Daníka...

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Mezinárodněprávní subjektivita mezinárodních organizací	10
1.1. Subjektivita mezinárodních organizací v kontextu posudku MSD ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN	12
1.2. Subjektivita mezinárodních organizací v kontextu posudku MSD o Výkladu Dohody z 25. března 1951 mezi Světovou zdravotnickou organizací a Egyptem	16
1.3. Shrnutí	17
2 Vymezení pojmu odpovědnost za mezinárodně protiprávního chování	18
2.1. Obecné otázky odpovědnosti mezinárodních organizací	19
2.2. Shrnutí	23
3 Vztah mezi odpovědností mezinárodních organizací a odpovědností členských států za mezinárodně protiprávní chování	24
3.1. Princip efektivní kontroly	29
3.1.1. Příklad Behrami a Saramati	32
3.1.2. Příklad Al-Jedda	35
3.1.3. Příklad Nuhanović a Mustafa-Mujíc	37
3.1.4. Příklad Srebrenických matek	39
3.2. Shrnutí	41
4 Odpovědnost mezinárodní organizace v souvislosti s chováním členského státu nebo jiné mezinárodní organizace	42
4.1. Příklad Bosphorus	44
4.2. Shrnutí	45
5 Odpovědnost členského státu v souvislosti s chováním mezinárodní organizace	46
5.1. Shrnutí	50
6 Následky protiprávního chování mezinárodní organizace	52

6.1. Shrnutí	53
7 Závěr	54
8 Seznam pramenů a literatury	57
8.1. Monografie	57
8.2. Odborné články	59
8.3. Internetové zdroje	62
8.4. Mezinárodně právní dokumenty	63
8.5. Soudní rozhodnutí	64
8.5.1. ESLP	64
8.5.2. ESD	65
8.5.3. MSD	65
8.5.4. PCIJ	66
8.5.5. ICTY	66
8.5.6. Vybrané národní soudy	66
9 Abstrakt a seznam klíčových slov	68
9.1. Abstrakt/Abstract	68
9.2. Klíčová slova/Key words	68

Seznam použitých zkratk

ESD	Evropský soudní dvůr
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
DARIO	Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací za mezinárodně protiprávní chování
DARS	Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování
Harv. Int'l L.J.	Harvard International Law Journal
HR&ILD	Human Rights & International Legal Discourse
ICJ	Mezinárodní soudní dvůr
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
ILC	Komise OSN pro mezinárodní právo
Komise	Komise OSN pro mezinárodní právo
MSD	Mezinárodní soudní dvůr
Návrh	Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací za mezinárodně protiprávní chování
OSN	Organizace Spojených národů
PCIJ	Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti
WHO	Světová zdravotnická organizace
YILC	Yearbook of International Law Commission

*“The world organization debates disarmament
in one room and, in the next room,
moves the knights and pawns that make
national arms imperative.”*

Elwyn Brooks White

Úvod

Mezinárodní organizace jsou vedle států, jednotlivců, povstaleckých a národněosvobozeneckých hnutí a zvláštních politických útvarů jedním ze subjektů mezinárodního práva. Především v průběhu 20. století se staly nedílnou součástí mezinárodních vztahů a vedle států jedním z nejvýraznějších aktérů mezinárodního systému ovlivňujících směr světové politiky, ekonomiky, bezpečnosti a organizace společnosti jako takové.

Podle obecné definice¹ je mezinárodní organizace „sdržení států, které vzniklo zpravidla na základě mezinárodní smlouvy, má trvalou povahu, vlastní orgány (alespoň jeden) s vymezenými pravomocemi, jež mohou projevit vůli, která nemusí být totožná s vůlí každého členského státu. Mezinárodní organizace má za úkol dosahovat společných cílů a jednat podle pravidel, vytčených členskými státy. Je nadána částečnou mezinárodněprávní subjektivitou, odvozenou, avšak odlišnou od subjektivity členských států. Tato subjektivita má specializovanou povahu, protože závisí na funkcích, které státy v zakládací smlouvě mezinárodní organizaci výslovně přiznaly, nebo které lze z úkolů svěřených organizaci podle teorie tzv. implicitních pravomocí dovodit.“²

Mezinárodní organizace, jako každý výše uvedený mezinárodní subjekt, je pak bezpochyby schopna způsobit újmu jednotlivcům a jiným subjektům mezinárodního práva. Z tohoto důvodu musí být *a priori* i subjektem mezinárodní odpovědnosti.³ Povinnost, kterou je mezinárodní organizace schopna porušit, může být zakotvena jak v normách obecného mezinárodního práva, tak i v zakládajících listinách organizace nebo v pravidlech jejího vnitřního uspořádání.⁴ Lze tedy konstatovat, že

¹HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

²Ibidem.

³O'CONNEL, Daniel Patrick. *International Law*. 2. vydání. London: Stevens, 1970, s. 959.

⁴JÍLEK, Dalibor. *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti mezinárodních organizací*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1991, s. 13-14.

subjektivita mezinárodní organizace nezahrnuje pouze práva a nároky, resp. aktivní legitimaci,⁵ ale též odpovědnost za protiprávní akty.⁶

V případě protiprávního chování však vyvstává otázka přičitatelnosti, resp. vztahu mezi odpovědností mezinárodní organizace a odpovědností členských států, neboť s ohledem na různý rozsah závazků a rozdělení kompetencí mezi organizaci a její členské státy nemusí být povaha odpovědnosti vždy zcela zjevná.

Nutno dále konstatovat, že kodifikace odpovědnosti mezinárodních organizací stála po dlouhou dobu v ústraní jiných témat, která zpracovávala především Komise OSN pro mezinárodní právo (dále též „Komise“ nebo „ILC“).⁷ Stabilizovanou součástí mezinárodního práva tak byla v podstatě pouze odpovědnost států,⁸ přestože se Komise v různých souvislostech zabývala i vztahy mezi státy a samotnými mezinárodními organizacemi.⁹ Až v roce 2002¹⁰ Komise pod vedením zvláštního zpravodaje Giorgio Gaji začala zkoumat samotnou problematiku odpovědnosti mezinárodních organizací.¹¹ Zaměřila se především na detailní analýzu přičitatelnosti protiprávního chování mezinárodních organizací,¹² vztah mezi přičitatelností chování mezinárodní organizace a státu,¹³ jednání orgánů předaných k dispozici mezinárodní organizaci ze strany státu či jiné organizace,¹⁴ otázku přičitatelnosti v případě jednání *ultra vires*¹⁵ a jednání, které organizace uznala jako své vlastní.¹⁶ Vzhledem k materiální podobnosti v právních následcích protiprávního chování mezi státy a mezinárodními organizacemi a nedostatku právních pramenů detailně zohledňujících odpovědnost mezinárodních organizací,¹⁷ Komise vycházela zejména z Návrhu

⁵ Ibidem, s. 15.

⁶ D'ASPREMONT, Jean. The Limits to the Exclusive Responsibility of International Organizations. HR&ILD, 2007, roč. 1, č. 2, s. 218: „As soon as an entity can be the bearer of rights and duties, it can be held responsible if found breach of the obligations“

⁷ Srov. Yearbook of the International Law Commission (dále jen „YILC“) 1956, sv. II, s. 189-190; YILC, 1973, sv. II., s. 169; YILC, 1975, sv. II, s. 87-91.

⁸ Srov. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, 2001. UN Doc. A/56/10.

⁹ Srov. YILC, 1963, sv. II, s. 184.

¹⁰ UN Doc. A/57/10; ILC, Fifty-fourth session, 29 April-7 June and 22 July-16 August 2002.

¹¹ Ibidem, s. 19, para. 458.

¹² Srov. GAJA, Giorgio. Second report on responsibility of international organizations. International Law Commission, 55th session, 2004, UN Doc. A/CN.4/541, s. 3-7, paras. 5-13.

¹³ Srov. Ibidem.

¹⁴ Srov. Ibidem, s. 14-23, paras. 29-50.

¹⁵ Srov. Ibidem, s. 23-27, paras. 51-59.

¹⁶ Srov. Ibidem, s. 27-28, paras. 60-63.

¹⁷ BOON, Kristen E. New Directions in Responsibility: Assessing the International Law Commission's Draft Articles on the Responsibility of International Organizations. *The Yale Journal of International Law Online*, 2011, roč. 37, s. 8.

článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování,¹⁸ a to jak „v obecných rysech, tak ve znění nového textu.“¹⁹ Výsledkem několik let trvající práce Komise je Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací za mezinárodně protiprávní chování²⁰ (dále též „DARIO“ nebo „Návrh“), přijatý v roce 2011 na jejím šedesátém třetím zasedání.²¹ Jedná se o poměrně rozsáhlý dokument čítající celkem šedesát šest článků, z nichž je však většina, jak již bylo řečeno shora, převzatá *verbatim* nebo pouze s malými úpravami z Návrhu článků o odpovědnosti států z roku 2001.²²

V souvislosti s výše uvedeným je v první části předkládané diplomové práce rozebrána obecná charakteristika mezinárodních organizací se zřetelem na jejich mezinárodněprávní subjektivitu, která je analyzována v kontextu judikatury Mezinárodního soudního dvora. Dále se práce zaměřuje na problematiku odpovědnosti mezinárodních organizací podle mezinárodního práva, vymezení pojmu mezinárodně protiprávního chování a vztah mezi odpovědností mezinárodních organizací a odpovědností členských států za mezinárodně protiprávní chování, a to v souvislosti s protiprávním chováním orgánů států, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci.

Cílem práce je definovat základní pojmy předkládané problematiky, zhodnotit, zda se odpovědnost mezinárodní organizace a odpovědnost členského státu uplatní paralelně či exkluzivně a v této souvislosti rozebrat náležitosti kritéria pro přičitatelnost jednání, tj. tzv. princip efektivní kontroly.

Metodika předkládané diplomové práce vychází z klasických postupů, kterými jsou analýza a syntéza zkoumané materie. Práce má podobu původní teoretické stati a podává rozbor relevantní literatury, mezinárodně právních dokumentů a judikatury Mezinárodního soudního dvora, Evropského soudu pro lidská práva a vybraných národních soudů, která se k danému tématu vztahuje.

¹⁸ Srov. UN Doc. A/56/10.

¹⁹ JÍLEK, Dalibor. K definici mezinárodní organizace k návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací. Časopis pro právní vědu a praxi, 2003, roč. 11, č. 3, s. 195.

²⁰ UN Doc. A/66/10; YILC, 2011, sv. II, č. II.

²¹ Ibidem.

²² Srov. UN Doc. A/56/10.

1 Mezinárodněprávní subjektivita mezinárodních organizací

Máme-li hovořit o odpovědnosti mezinárodních organizací, musíme nejprve konstatovat, že mezinárodní organizace jsou subjekty mezinárodního práva, neboť odpovědnost podle mezinárodního práva může nastat jen pro subjekty tohoto právního systému.²³

Subjektivita obecně znamená způsobilost mít subjektivní práva a právní povinnosti, být právním subjektem.²⁴ Na rozdíl ovšem od subjektivity ve smyslu národního práva mezinárodněprávní subjektivita obsahuje kromě zmíněné způsobilosti mít subjektivní práva a právní povinnosti rovněž způsobilost vytvářet právo (*competence to create the law*).²⁵ Mezinárodněprávní subjektivita a potažmo mezinárodní právo jako takové pak pramení z vůle států jakožto primárních svébytných subjektů mezinárodně právního systému.²⁶

Mezinárodní organizace tedy získávají mezinárodněprávní subjektivitu v důsledku souhlasného projevu vůle zakládajících států. Jejich právní subjektivita je tak odvozena od právní subjektivity států.²⁷ Jak v této souvislosti uvádí Jílek²⁸ „mezinárodněprávní subjektivita v podstatě symbolizuje právní způsobilost. Souběžně s touto kvalitativní vlastností se subjektivita vyjadřuje kvantitativní mírou: rozsahem mezinárodních práv a povinností, hodnotou, jejíž základ je u každé mezinárodní organizace podchycen statutem a liší se od organizace k organizaci. V tomto smyslu je mezinárodní organizace vysoce individualizovanou entitou.“²⁹ Subjektivita mezinárodní organizace je tak určena jejími zakladateli. Pouze tehdy, existuje-li shodná vůle států založit mezinárodní organizaci s identitou nezávislou na členských státech, poskytnout této prostředky k samostatné existenci a umožnit jí jednat vlastním jménem prostřednictvím svých orgánů (*volonte distincte*) vzniká

²³ UN Doc. A/CN.4/532, s. 8, para. 15.

²⁴ Srov. HENDRYCH: *Právní slovník*.; Srov. PORTMANN, Roland. *Legal Personality in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 8.

²⁵ PORTMANN, Roland. *Legal Personality in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 8.

²⁶ *Ibidem*, s. 9.

²⁷ SHAW: *International Law...*, s. 1296-1297.

²⁸ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti...*, s. 28-29.

²⁹ *Ibidem*.

mezinárodní organizace jako svébytný subjekt mezinárodního práva a stává se *ipso iure* nositelem mezinárodních práv a povinností.³⁰

Nutno ovšem zdůraznit, že ne každý shodný projev vůle států v uvedeném smyslu musí mít za následek vznik samostatné mezinárodní organizace. Jak konstatoval Mezinárodní soudní dvůr (dále též „MSD“ nebo „ICJ“) v případě *Nauru proti Austrálii*,³¹ poručenská dohoda z roku 1947 uzavřená mezi Austrálií, Novým Zélandem a Velkou Británií, na základě které byla vytvořena „spravující moc“ (*administering authority*) ve smyslu čl. 81 Charty OSN nad Nauru, nebyla způsobilá vytvořit mezinárodní organizaci jako samostatný subjekt mezinárodního práva s mezinárodně právní subjektivitou odlišnou od subjektivity států.

Vzhledem k výše uvedenému je tedy nutno uvést, že v případě, kdy organizace není nadána mezinárodněprávní subjektivitou, může vystupovat pouze jako volné sdružení států (*unincorporated association*)³². Jinými slovy - vystupovat jako neformální entita bez vnitřní struktury či jakékoliv hierarchie, tedy neschopna projevit vůli diferencovaně od vůle členských států.³³ Jak v této souvislosti uvedla i Komise pro mezinárodní právo v Návrhu článků o odpovědnosti států,³⁴ není-li organizace subjektem mezinárodního práva, její chování by se přičetlo státům – jejím členům, kteří právní subjektivitu mají, přičemž otázka odpovědnosti organizace podle mezinárodního práva by nevznikla.³⁵ Příkladem takového sdružení může být nejen shora uvedený svazek Austrálie, Nového Zélandu a Velké Británie, ale například i sdružení osmi nejvyspělejších států světa označované jako G8. Nicméně, jak trefně poukazuje White a Blokker³⁶ „vliv [takového] fóra na mezinárodní dění by v žádném případě neměl být podceňován. [...] Na jaře 1999 byl konsensus G8 zásadní v otázce vyřešení krize v Kosovu.“³⁷

Ze shora uvedeného tak plyne, že subjektivita mezinárodní organizace je závislá na povaze zakládajícího dokumentu.³⁸ Podle Čepelky s Davidem³⁹ pak

³⁰ WHITE, Nigel. *The Law of International Organizations*. 2nd edition. Manchester: Manchester University Press, 2005, s. 31.

³¹ *Case Concerning Certain phosphate Lands in Nauru*, Judgment, ICJ Reports, 1992, s. 240.

³² WHITE: *The Law of International Organizations...*, s. 31.

³³ *Ibidem*.

³⁴ UN Doc. A/56/10, s. 361, para. 3.

³⁵ UN Doc. A/CN.4/L.622, s. 3, para. 8.

³⁶ WHITE: *The Law of International Organizations...*, s. 31.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Srov. LAPAS, Davorin. Some Remarks on Responsibility of International Organizations. *Contemporary Legal and Economic Issues*, 2009, roč. 2, s. 35: „By its nature, such a treaty is source of international law (as provided by Article 38 of the Statute of the International Court of Justice-ICJ)

subjektivita každé osoby musí být spojována s konkrétní právní normou, když tvrdí, že „zásadní rozdílnost subjektivity (tj. způsobilosti být subjektem práv a povinností) v rámci obecného mezinárodního práva a subjektivity v rámci práva partikulárního nedovoluje mluvit o mezinárodní subjektivitě vůbec či o subjektivitě plné u států a o „atributech subjektivity“ pro vyjádření omezené způsobilosti u mezinárodních organizací. Subjektivitu je vždy třeba spojovat s konkrétní normou, protože jde o závaznosti a oprávněnost, jež pro své subjekty stanoví ta která norma mezinárodního práva, a to jak obecného, tak partikulárního.“⁴⁰ Oba autoři tedy přikládají zakládajícímu dokumentu mezinárodní organizace elementární význam, neboť podle nich utváří základ partikulární subjektivity. Shodně uvádí i Čepelka se Šturmou⁴¹: „Svou způsobilost „pohybovat se“ mezi ostatními suverény získávají mezinárodní organizace nikoliv automaticky *ex lege*, nýbrž jen na základě sjednané partikulární mezinárodní smlouvy (*traité de base*), již tu kterou mezinárodní organizaci státy zřídí.“⁴²

Na rozdíl od subjektivity států je tak subjektivita mezinárodních organizací omezená a existující pouze v mezích předmětu a funkce dané mezinárodní organizace. Subjektivita mezinárodní organizace tedy není vymezena obecným mezinárodním právem, ale je založena zakládající smlouvou.⁴³

1.1. Subjektivita mezinárodních organizací v kontextu posudku MSD ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN

Zásadní význam v otázce mezinárodně právní subjektivity mezinárodních organizací má posudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Náhrady škod utrpěných ve službách OSN* z roku 1949.⁴⁴ Co se týče skutkových okolností případu, dne 17. 9. 1948 byl skupinou teroristů zavražděn v Jeruzalémě hrabě Folke

binding its parties – members of the organization. Therefore, the rule of the law of treaties (e.g. Vienna Convention on the Law of Treaties) are applicable in general to „constitutions“ of international organisations as well.“

³⁹ ČEPELKA, Čestmír, David, Vladislav. *Úvod do teorie mezinárodního práva*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983, s. 12.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H.Beck, s. 80.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ JÍLEK, Dalibor. K definici mezinárodní organizace k návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 3, s. 111.

⁴⁴ *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory Opinion of 11 April 1949, ICJ Reports, 1949, s. 174.

Bernadotte, který v oblasti působil jako mediátor OSN pro blízkovýchodní konflikt.⁴⁵ Na základě této události se Valné shromáždění OSN rozhodlo obrátit na MSD s dotazem, zda má OSN jako mezinárodní organizace způsobilost vznést nárok na náhradu škody vůči odpovědnému státu v případě, že je škoda způsobena buď přímo OSN, nebo osobě jednající jejím jménem.⁴⁶

MSD se ve svém posudku nejprve zaměřil na otázku subjektivity OSN, jejíž zodpovězení bylo v dané věci klíčové, neboť mezinárodněprávní subjektivita a její důsledky jsou zásadním aspektem ve vztahu k mezinárodněprávní odpovědnosti.⁴⁷ Z ustanovení Charty OSN v této souvislosti MSD dovodil, že mezinárodněprávní subjektivita v ní není explicitně vyjádřena. Výkladem ovšem dospěl k závěru, že není nutné mezinárodní organizaci výslovně přiznat mezinárodněprávní subjektivitu v jejím zakládacím dokumentu, neboť tato v daném případě jasně plyne přímo z ustanovení Charty OSN jako celku.⁴⁸ Jak k tomuto dále výstižně připomíná Jílek⁴⁹ „ani obecné mezinárodní právo přirozeně neobsahuje obyčejovou normu příkazující výslovnou úpravu mezinárodně právní subjektivity v zakládající smlouvě. [Výjimku v tomto smyslu však představuje ustanovení] čl. 6 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli a čl. 184 Smlouvy o založení Evropského společenství atomové energie.“⁵⁰

MSD tedy konkrétně poukázal na jednotlivá ustanovení Charty formující subjektivitu OSN jako celek, tj. zejména na přijímání a vymáhání plnění rezolucí Rady bezpečnosti, pověření Valného shromáždění činit doporučení v mezích jeho kompetencí, výsadách a imunitách organizace na území členských států a způsobilosti uzavírat mezinárodní smlouvy s členskými státy,⁵¹ na základě čehož konstatoval, že OSN je subjektem mezinárodního práva, způsobilým mít mezinárodní práva a povinnosti a schopným domáhat se svých práv uplatňováním nároků na mezinárodním poli.

Na základě výše uvedeného MSD došel rovněž k závěru, že kdyby OSN nebyla nadána mezinárodněprávní subjektivitou, nebyla by schopna plnit své funkce.

⁴⁵ MALANCZUK, Peter. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. New York: Routledge, 1997, s. 93.

⁴⁶ Ibidem, s. 176-177.

⁴⁷ Ibidem, s. 174.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ ČEPELKA, Čestmír, JÍLEK, Dalibor, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní odpovědnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 214.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ ICJ Reports, 1949, s. 179.

Tím, že státy pověří organizaci (tj. v daném případě OSN) plněním určitých funkcí, implicitně jí přiznávají mezinárodněprávní subjektivitu.⁵² Podle teorie implicitních pravomocí pak mezinárodní organizace disponuje takovými kompetencemi, které jsou podstatné pro výkon jejích funkcí a cílů, i když jí výslovně nebyly svěřeny v zakládajícím dokumentu.⁵³

Jak shrnuje Potočný s Ondřejem⁵⁴ „Zatímco stát má celkový souhrn mezinárodních práv a povinností uznaných mezinárodním právem, práva a povinnosti takové osoby, jako je OSN, musejí záviset na *cílech a funkcích*, jak jsou specifikovány nebo zahrnuty v *základních dokumentech a rozvinuty v praxi*. [...] S ohledem na své *cíle a funkce* OSN může shledat nezbytným, a ve skutečnosti shledala nezbytným, pověřit své zástupce důležitou misí v různých částech světa, [...] kde jsou její zástupci vystaveni nebezpečím, kterým obvykle vystaveni nejsou. Ze stejných důvodů škody, které její zástupci utrpí za těchto okolností, se vyskytují takovým způsobem, že jejich národní stát by nebyl oprávněn přednést nárok na odškodnění na základě diplomatické ochrany nebo by necítil potřebu tak učinit. V obou případech pro zajištění dostatečného a nezávislého výkonu těchto misí a pro účinnou podporu svým zástupcům musí OSN poskytovat adekvátní ochranu.“⁵⁵

Podle posudku MSD je subjektivita OSN objektivní, tzn. působící vůči všem třetím státům (*erga omnes*)⁵⁶. Uvedené MSD zdůvodnil výrokem, že padesát států představujících většinu členů mezinárodního společenství, mělo v souladu s mezinárodním právem pravomoc zřídit mezinárodní organizaci s objektivní subjektivitou, nikoliv pouze organizaci uznávanou pouze jimi.⁵⁷ Jak konstatuje i Jílek⁵⁸ „subjektivita v tomto smyslu představuje objektivní veličinu, tj. nezávislou na uznání třetími státy. Uznání organizace ze strany třetích států nevyvolává konstitutivní právní účinky. Právní bytí mezinárodní organizace totiž nesouvisí s jejím uznáním, nýbrž s přítomností objektivních faktů: vlastní mezinárodní práva a povinnosti, existence jednoho nebo více orgánů, které nejsou podrobeny jiné autoritě než autoritě členů orgánů, jež v nich jednají společně.“⁵⁹ Obecně však platí, že mezinárodní organizace se zásadně nemůže dovolávat své subjektivity vůči státům, které nejsou jejími členy. Objektivní subjektivita OSN *erga omnes* je dána jejím

⁵² Ibidem.

⁵³ HIRSH, Moshe. *The responsibility of international organizations toward third parties : some basic principles*. Dordrecht: Nijhoff, 1995, s. 14.

⁵⁴ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 277.

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ ICJ Reports, 1949, s. 185.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ JÍLEK: *K definici mezinárodní organizace...*, s. 196.

⁵⁹ Ibidem.

výjimečným postavením a nelze ji proto bez dalšího vztahovat na jiné organizace, zvláště regionální.⁶⁰

Jinými slovy je tedy subjektivita mezinárodní organizace, která nemá jako OSN univerzální charakter, v souladu s obecnou zásadou *alteri nocere non debet* ve vztahu k třetím státům závislá na předchozím uznání, ať již je učiněno výslovně či mlčky.⁶¹ Z případu *Mezinárodní rady pro cín*,⁶² který byl projednáván před britskými soudy, v této souvislosti plyne, že akt uznání má konstitutivní účinky. Sněmovna Lordů totiž v této věci konstatovala, že vnitrostátní zákon *The International Organisations Act* z roku 1968, na jehož základě je vydáván speciální právní předpis, tzv. *Order in Council*, je instrumentem nezbytným k tomu, aby mezinárodní organizaci byla přiznána právní subjektivita. Bez takového legislativního kroku by mezinárodní organizace ve Spojeném království neexistovala.⁶³

Opačný názor byl však vysloven soudy v New Yorku, před kterými byl projednáván případ,⁶⁴ jehož byla *Mezinárodní rada pro cín* rovněž účastníkem. V rozhodnutí bylo konstatováno, že je třeba mezinárodně právní subjektivitu mezinárodní organizace respektovat, třebaže Spojené státy americké nebyly jejím členem. Obdobný názor byl pak vysloven i švýcarskými soudy.⁶⁵ Z uvedeného tak plyne, že uznání mezinárodní organizace má deklaratorní účinky, nikoli tedy konstitutivní, jak bylo vysloveno britskými soudy. Nutno přitom konstatovat, že názor, že subjektivita mezinárodních organizací nezávisí na uznání, převažuje.⁶⁶

⁶⁰ SHAW: *International Law...*, s. 1299-1300.

⁶¹ ČEPELKA: *Mezinárodní odpovědnost...*, s. 219.

⁶² *J.H.Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry*, 1989.

⁶³ SHAW: *International Law...*, s. 1300-1301.

⁶⁴ *International Tin Council v. Amalgamet Inc.*, 1988.

⁶⁵ ČEPELKA: *Mezinárodní odpovědnost...*, s. 220.

⁶⁶ Srov. Vídeňská úmluva o smluvním právu mezi státy a mezinárodními organizacemi nebo mezi mezinárodními organizacemi, 1986; A/66/10, s. 8-10.

1.2. Subjektivita mezinárodních organizací v kontextu posudku MSD o Výkladu Dohody z 25. března 1951 mezi Světovou zdravotnickou organizací a Egyptem

V posudku ve věci *Výkladu Dohody z 25. března 1951 mezi Světovou zdravotnickou organizací a Egyptem*⁶⁷ se MSD zabýval otázkou možného přemístění regionálního úřadu Světové zdravotnické organizace z egyptské Alexandrie do jordánského Ammánu. Jasně přitom konstatoval, že mezinárodní organizace jsou subjekty mezinárodního práva a jako takové jsou zavázány jakýmkoliv závazky, které jsou jim uloženy obecnými pravidly mezinárodního práva, jejich ústavami nebo mezinárodními smlouvami, jejichž jsou stranami.⁶⁸ Subjektivita mezinárodních organizací tak překračuje rámec partikulárního práva, v rámci něhož byla vůlí svých členů založena a uplatňuje se uvnitř obecného mezinárodního práva.⁶⁹ Být subjektem mezinárodního práva tak může značit reálnou, konkrétní existenci v mezinárodněprávním systému. MSD v této souvislosti proto spojuje mezinárodní subjektivitu s právy a povinnostmi vyplývajícími z pravidel obecného i partikulárního mezinárodního práva. Subjektem je potom kterákoliv entita, jež je zavázána alespoň jednou mezinárodní povinností anebo je k něčemu oprávněna.⁷⁰

Jak konstatuje Jílek⁷¹ „[MSD] tímto posudkem nestanovil, že obecné mezinárodní právo prvotně určuje postavení i vztahy mezinárodní organizace. Posudek spíše prosadil neutrální přístup, který proniká do obou protilehlých stran, kdy zastánci jednoho stanoviska míní, že partikulárně založená subjektivita mezinárodních organizací přerůstá do obecného mezinárodního práva, zatímco druzí rozhodně nesnižují právní účinky partikulárních smluvních ustanovení, nicméně jsou pro ně spíš druhotné.“⁷²

⁶⁷ *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1980.

⁶⁸ ICJ Reports, 1980, s. 89-90.

⁶⁹ JÍLEK: *Mezinárodní organizace...*, s. 118.

⁷⁰ GRAY, Christine. *The International Court's Advisory Opinion on the Who-Egypt Agreement of 1951. The International and Comparative Law Quarterly*, 2011, roč. 32, č. 2, s. 534.

⁷¹ ČEPELKA: *Mezinárodní odpovědnost...*, s. 224-225.

⁷² *Ibidem*.

1.3. Shrnutí

Zásadním v otázce subjektivity mezinárodních organizací je tedy konstatování, že OSN je *mezinárodní osobností (international person)*⁷³. Není totiž možno prokázat existenci jednotného či jediného druhu subjektů mezinárodního práva, neboť smysl obecného pojmu *subjekt*, ale i rozsah práv a povinností konkrétního subjektu, se mění v závislosti na vývoji mezinárodního společenství. Subjekty práva proto v jakémkoliv právním systému nejsou nezbytně totožné v jejich povaze nebo rozsahu práv. Jejich povaha závisí na potřebách společenství.⁷⁴

Přestože se uvedené posudky MSD týkají výlučně OSN a WHO, stala se od jejich přijetí subjektivita mezinárodních organizací obecně přijímaným fenoménem.

⁷³ ICJ Reports, 1949, s. 179.

⁷⁴ ICJ Reports, 1949, s. 178.

2 Vymezení pojmu odpovědnost za mezinárodně protiprávního chování

Souvislost mezi porušením právní normy na jedné straně a příslušnými právními následky na straně druhé je klíčovým momentem každého právního systému, mezinárodní právo nevyjímá. Paul Reuter, člen *Institut de droit international*, dokonce uvádí, že odpovědnost je jádrem mezinárodního práva, které tvoří základní složku toho, co lze nazývat ústavou mezinárodněprávního společenství.⁷⁵

Obecný základ odpovědnostního principu formuloval již Hugo Grotius ve svém *Právu války a míru* když uvedl, že každá způsobená škoda má za následek vznik závazku k její náhradě podle základních principů přirozeného práva.⁷⁶ V tradičním mezinárodním právu se tak odpovědností rozumí přímý důsledek subjektivity, tedy vlastnost subjektu mezinárodního práva spočívající v jeho způsobilosti plnit to, co mu bylo uloženo mezinárodně právními normami,⁷⁷ resp. nový právní poměr, který vznikl jako následek protiprávního chování.⁷⁸

V roce 1928 konstatoval Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti ve věci *Továrna v Chorzówě*,⁷⁹ že jakékoliv porušení právního závazku s sebou nese povinnost nápravy, přičemž tuto zásadu označil nejen za princip mezinárodního práva, ale dokonce za obecnou právní koncepci.⁸⁰ Rovněž konstatoval, že je podstatnou zásadou, že reparace musí vždy, když je to možné, odstranit všechny následky protiprávního činu a obnovit stav, který by se vši pravděpodobností existoval, kdyby k takovému činu nedošlo.⁸¹ Z uvedeného tedy plyne, že základ právní odpovědnosti

⁷⁵CRAWFORD, James, PELLET, Allain, OLLESON, Simon. *The Law of International Responsibility*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 3.

⁷⁶ Ibidem: „[...] from an injury caused there arises an Obligation by the Law of Nature to make Reparation for the Damage, if any be done.“

⁷⁷ ČEPELKA: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 573.

⁷⁸ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. Vydání. Praha: Leges, 2011, s. 327.

⁷⁹ *Case Concerning the Factory of Chorzów*, PCIJ Series A, No. 17, 1928.

⁸⁰ Ibidem, s. 2: „It is a principle of international law, and even a general concept of law, that any breach of an engagement involves an obligation to make reparations in an adequate form.“

⁸¹ Ibidem, s. 47-48.

za protiprávní jednání v mezinárodním právu je nezpochybnitelný a subjekt mezinárodního práva odpovídá za porušení mezinárodněprávních závazků.⁸²

Odpovědnost za mezinárodně protiprávní chování je založena na dvou skutečnostech: porušení mezinárodněprávního závazku (objektivní prvek) a přičitatelnosti (*attribution*) jednání nebo opomenutí (subjektivní prvek). Objektivní prvek pak může spočívat jak v protiprávním jednání, tedy v činnosti (*in faciendo*), tak i v opomenutí, tedy v zanedbání, nečinnosti (*in non faciendo*). Předpokladem vzniku odpovědnosti je tak určité jednání (aktivní konání či opomenutí), které je přičitatelné subjektu mezinárodního práva a je v rozporu s jeho mezinárodně právními závazky.⁸³

Komise pro mezinárodní právo jak v Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování,⁸⁴ tak i v Návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací za mezinárodně protiprávní chování⁸⁵ označuje všechny formy porušení mezinárodního práva za mezinárodně protiprávní čin (*internationally wrongful act*). Jak uvádí Jílek „protiprávní chování je zvláštní druh podmínky vyvolávající odpovědnost, tudíž je podstatným a nutným momentem jejího založení a nikoli pouhým časově předcházejícím podnětem, jenž nahodile vede k odpovědnosti.“⁸⁶ V této souvislosti konstatoval Mezinárodní soudní dvůr ve věci *Průliv Korfu*⁸⁷ protiprávní chování Albánie, jejíž porušení závazku bdělosti, resp. neoznámení přítomnosti min jiným subjektům mezinárodního práva, vedlo k odpovědnosti za mezinárodně protiprávní chování.⁸⁸ Nutno ovšem konstatovat, že chování je protiprávní, i když nezahrnuje škodu.⁸⁹

2.1. Obecné otázky odpovědnosti mezinárodních organizací

Jak již bylo shora uvedeno, mezinárodní organizace jsou subjekty mezinárodního práva, nadané právy a povinnostmi, s vůlí odlišnou od členských

⁸² Srov. SCHEU, Harald, Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010, s. 114.

⁸³ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné*...., s. 327.

⁸⁴ Srov. UN Doc. A/56/10, čl. 2.

⁸⁵ Srov. UN Doc. A/66/10, čl. 1.

⁸⁶ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti*..., s. 32.

⁸⁷ *Corfu Channel case*, ICJ Reports, 1949.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 10: „[...] the Albanian Government is not hereby relieved of its international responsibility for the damage caused to the ships by reason of the existence of an unnotified minefield of which it had knowledge.“

⁸⁹ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti*..., s. 35.

států, která slouží jako základ pro vymezení jejich protiprávního chování.⁹⁰ Podle posudku MSD ve věci *Náhrady škod utrpěných ve službách OSN* mají mezinárodní organizace způsobilost udržet svá práva uplatňováním nároků, tedy v případě, že dojde k jakémukoliv zásahu do jejich práv, jsou mezinárodní organizace způsobilé vznést nárok na náhradu škody vůči subjektu (státu), který se protiprávního chování dopustil.⁹¹ Stejně tak mají mezinárodní organizace nezpochybnitelné právo požadovat po svých členských státech důsledné plnění povinností, ke kterým se zavázaly za účelem správného fungování organizace.⁹² MSD v této souvislosti rovněž zdůraznil, že závazek členských států umožnit zástupcům OSN výkon jejich povinností, je závazkem vůči organizaci. Z tohoto důvodu tak má organizace v případě jeho porušení právo domáhat se náhrady škody.⁹³

Subjektivita je tak nezbytnou podmínkou odpovědnosti a *conditio sine qua non* odpovědnosti je protiprávní chování. Shaw dokonce odpovědnost považuje za nezbytný důsledek mezinárodněprávní subjektivity a s ní nezbytně souvisejících práv a povinností.⁹⁴

Stejně tak jako může být stát odpovědný za protiprávní chování vůči mezinárodní organizaci, může být mezinárodní organizace odpovědná za protiprávní chování vůči státu.⁹⁵ V čl. 3 DARIO Komise pro mezinárodní právo jasně vymezuje, že každé mezinárodně protiprávní chování mezinárodní organizace vyvolává její mezinárodní odpovědnost⁹⁶ a z čl. 4 DARIO plyne, že o mezinárodně protiprávní chování mezinárodní organizace jde tehdy, když chování sestává z konání nebo opomenutí a je přičitatelné mezinárodní organizaci podle mezinárodního práva a zakládá porušení mezinárodního závazku organizace.⁹⁷

Uvedený princip je zřejmý i z posudku MSD ve věci *Imunit zvláštního zpravodaje Komise pro lidská práva*,⁹⁸ ve kterém MSD zdůraznil, že otázka procesní imunity je odlišná od otázky odškodnění za případné škody vzniklé v důsledku úkonů

⁹⁰ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti...*, s. 33.

⁹¹ ICJ Reports, 1949, s. 184.

⁹² Ibidem, s. 328.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ SHAW: *International Law...*, s. 1311.

⁹⁵ SHAW: *International Law...*, s. 1312.

⁹⁶ Un Doc. A/66/10, čl. 3.

⁹⁷ Srov. čl. 2 DARS

⁹⁸ *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*, ICJ Reports 1999.

provedených OSN nebo jejími zástupci jednajícími z titulu své oficiální funkce,⁹⁹ přičemž OSN může nést za takové chování odpovědnost.¹⁰⁰

Co se pak týče samotné povinnosti, kterou je mezinárodní organizace schopna porušit, může být tato rozmanitého původu. K povaze protiprávního chování MSD konstatoval ve věci *Výkladu Dohody z 25. března 1951 mezi Světovou zdravotnickou organizací a Egyptem*, že mezinárodní organizace jsou vázány jakýmikoliv závazky vzniklými pro ně podle obecných pravidel mezinárodního práva, podle jejich zakládacích dokumentů, nebo podle mezinárodních dohod, jejichž jsou stranami.¹⁰¹ Totéž plyne i ze samotné definice porušení mezinárodního závazku, tak jak ji Komise vymezila v čl. 10 DARIO. Porušením mezinárodního závazku se podle ní rozumí jednání mezinárodní organizace, které není ve shodě s tím, co se od ní takovým závazkem požaduje, bez ohledu na jeho původ a povahu,¹⁰² přičemž chování mezinárodní organizace je kvalifikováno jako mezinárodně protiprávní, když je upraveno mezinárodním právem.¹⁰³

Nelze tedy vyloučit možnost porušení dispozitivních i kogentních norem obecného mezinárodního práva, ani závazků *ex contractu*.¹⁰⁴ Jak ovšem výstižně podotýká Šturma „když porušený závazek může vycházet ze všech uvedených pramenů, neznamená to, že konkrétní mezinárodní organizace je vázána všemi pravidly obecného mezinárodního práva, nebo že může být stranou jakékoliv mezinárodní smlouvy, a to právě s ohledem na speciální (funkční) povahu subjektivity mezinárodních organizací.“¹⁰⁵ Je tedy zřejmé, že vymezení hranic kompetencí mezinárodní organizace je základní otázkou ve vztahu k odpovědnosti. Podle Jílka pak „delimitace kompetence ohraničuje bariéry předmětné činnosti, vyznačuje i míru legality aktů orgánů mezinárodní organizace. V tomto smyslu bude

⁹⁹ Ibidem, s. 88-89: „*The question of immunity from legal process is distinct from the issue of compensation for any damages incurred as a result of acts performed by the United Nations or by its agents acting in their official capacity.*“

¹⁰⁰ Ibidem, s. 66: „*The United Nations may be required to bear responsibility for the damage arising from such acts.*“

¹⁰¹ ICJ Reports, 1980, s. 89-90.

¹⁰² UN Doc. A/66/10, čl. 10: „[...] *an act of that international organization is not in conformity with what is required of it by that obligation, regardless of the origin or character of the obligation concerned.*“

¹⁰³ UN Doc. A/66/10, čl. 5.

¹⁰⁴ Srov. čl. 38 Statutu MSD

¹⁰⁵ ŠTURMA, Pavel. Odpovědnost mezinárodních organizací. Některé poznámky k návrhu článků Komise pro mezinárodní právo. *Právník*, 2011, č. 6, s. 541.

zpravidla mezinárodní organizace odpovídat za chování, jež se nachází v rámci její kompetence.“¹⁰⁶

Čl. 10 odst. 2 DARIO pak navíc obsahuje upřesnění, podle kterého mezinárodně protiprávní chování organizace zahrnuje i porušení mezinárodního závazku vůči členským státům, které vyplývá z pravidel organizace. Podle Šturmy má povaha pravidel organizace závažné teoretické i praktické implikace, přestože doposud není jednoznačně vyřešena.¹⁰⁷ Sama Komise se v komentáři k Návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací kloní spíše k tomu názoru, že pravidla mezinárodní organizace jsou součástí mezinárodního práva.¹⁰⁸ Odkazuje přitom mimo jiné na posudek MSD ve věci *Souladu vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem*,¹⁰⁹ ve kterém MSD k otázce povahy pravidel mezinárodních organizací uvedl, že právní povaha Ústavního rámce pro dočasnou samosprávu Kosova přijatého zvláštním reprezentantem generálního tajemníka OSN v Kosovu, na základě pravomocí svěřených mu rezolucí Rady bezpečnosti a potažmo tedy samotnou Chartou OSN, vyplývá přímo z mezinárodního práva.¹¹⁰ Někteří autoři ale argumentují, že pravidla mezinárodní organizace se vztahují výhradně k jejím vnitřním záležitostem a mají odlišnou povahu od obecných pravidel mezinárodního práva.¹¹¹

Nutno rovněž zdůraznit, že odpovědnost vylučuje retroaktivitu. Proto chování mezinárodní organizace nezakládá porušení mezinárodního závazku, jestliže mezinárodní organizace není vázána tímto závazkem, když došlo k danému chování.¹¹² Avšak za předpokladu, že porušení závazku chováním mezinárodní organizace má trvalou povahu, a to bez ohledu na to spočívá-li v protiprávním jednání či opomenutí mezinárodní organizace, považuje se za trvalou po celé období, během něhož chování trvá a není v souladu s mezinárodním závazkem mezinárodní organizace.¹¹³

¹⁰⁶ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti*..., s. 29.

¹⁰⁷ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací*..., s. 541.

¹⁰⁸ Srov. UN Doc. A/66/10, s. 32-33, paras. 5-11.

¹⁰⁹ *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, ICJ Reports, 2010.

¹¹⁰ *Ibidem*, s. 440.

¹¹¹ Srov. AHLBORN, Christiane. The Rules of International Organizations and the Law of International Responsibility. *International Organizations Law Review*, 2011, roč. 8, č. 2, s. 427.

¹¹² UN Doc. A/66/10, čl. 12 odst. 1.

¹¹³ UN Doc. A/66/10, čl. 12 odst. 2.

Mimo to DARIO rovněž upravuje porušení závazku mezinárodní organizace spočívající v souhrném aktu. Čl. 13 DARIO stanovuje, že mezinárodní organizace poruší svůj mezinárodní závazek několika jednáními nebo opominutími kvalifikovanými jako protiprávní, když dojde k jednání nebo opomenutí, která ve spojení s jiným jednáním nebo opomenutím jsou dostatečná k tomu, aby založila protiprávní chování. V takovém případě porušení trvá po celou dobu počínaje od prvních jednání nebo opomenutí a trvá tak dlouho, dokud je jednání nebo opomenutí opakováno a není v souladu s mezinárodním závazkem.¹¹⁴

2.2. Shrnutí

Odpovědnost mezinárodních organizací se od odpovědnosti států, které nesou následky za porušení kteréhokoliv pravidla mezinárodního práva, liší především v tom směru, že zpravidla odpovídají jen za porušení závazků v rámci kompetencí a funkcí, které jim byly podle jejich zřizovacích aktů a dalších mezinárodních smluv svěřeny. Mimo rozsah kompetence, kterou členské státy udělily mezinárodní organizaci, budou nést odpovědnost členské státy, a to vzhledem k odvozenosti a specialitě subjektivity mezinárodní organizace i vlivu států na tvorbu její vůle, resp. ty státy, které instrumentu mezinárodní organizace zneužily.¹¹⁵

Z kodifikačního návrhu Komise pro mezinárodní právo se pak podává, že někdy mohou nést souběžně odpovědnost státy a mezinárodní organizace, přičemž uvedená problematika bude předmětem další kapitoly této práce.

¹¹⁴ UN Doc. A/66/10, čl. 13.

¹¹⁵ CRAWFORD: *The Law of International Responsibility...*, s. 6-7.

3 Vztah mezi odpovědností mezinárodních organizací a odpovědností členských států za mezinárodně protiprávní chování

Jak již bylo shora uvedeno, subjektivním prvkem odpovědnosti se rozumí přičitatelnost jednání. Nutno však v této souvislosti podotknout, že Komise se v Návrhu článků vyhýbá terminologické diferenciaci na subjektivní a objektivní charakter odpovědnosti¹¹⁶. Obecně pak tedy platí, že odpovědnost mezinárodní organizace je dána (i) dojde-li k porušení mezinárodního závazku a (ii) mezinárodně protiprávní chování je přičitatelné mezinárodní organizaci. Vzhledem k různému obsahu primárních závazků a rozdělení kompetencí mezi státy a mezinárodní organizace však přičtení odpovědnosti nemusí být vždy zcela jednoznačné.

Jak konstatuje Martin Faix,¹¹⁷ názory na tuto problematiku jsou různé. Někteří autoři argumentují, že mezinárodní organizace jako entita nezávislá na vůli členských států zcela nese odpovědnost za své mezinárodně protiprávní chování, tzn. členské státy mohou nést odpovědnost pouze v případě, může-li jim být přičteno protiprávní chování mezinárodní organizace. Jiní však mezinárodní organizaci považují za pouhý prostředek členských států, které mezinárodní organizaci řídí. Z tohoto důvodu pak odpovědnost za protiprávní chování mezinárodní organizace přičítají kumulativně nebo subsidiárně členským státům.

Co se obecného vymezení vztahu odpovědnosti státu a mezinárodní organizace týče, tento může být (i) exkluzivní, (ii) kumulativní či (iii) subsidiární.

V případě exkluzivity ponese odpovědnost pouze mezinárodní organizace nebo členský stát. Klíčovým je v této souvislosti čl. 6 DARIO, podle kterého platí, že mezinárodní organizace odpovídá za jednání svých orgánů. Základem exkluzivní odpovědnosti může být i čl. 7 DARIO, který řeší problematiku chování orgánů

¹¹⁶ Srov. Disent soudce Ečera, *Corfu Channel case*, Judgment, ICJ Reports, 1949, p. 254, para. 4 písm. a); „The Judgment of April 9th, 1949, stated that "grave omissions" involved the international responsibility of Albania (p. 23). The Consequences were certainly grave. But an omission involving the responsibility of a State must be a culpable omission. But what was the degree of *culpa*? *Dolus*, *culpa lata*, *culpa levis*? The words "grave omissions" seem to eliminate *culpa levis*. But in my view, the Judgment should have been more precise on this point. A finding as to the degree of culpability (e.g. *culpa lata*) would form juridical grounds for the decision on *damnum emergens* (the positive damage; out-of-pocket loss). A few words might thus be said on the relationship between the degree of culpability and the amount of compensation.“

¹¹⁷ FAIX, Martin. *Law of International Organisations*. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2012, s. 154.

poskytnutých k dispozici mezinárodní organizaci státem nebo jinou mezinárodní organizací. Přičitatelnost jednání je na základě čl. 7 DARIO založena na principu *efektivní kontroly*, který je však v praxi vykládán různým způsobem, jak bude uvedeno dále. Nutno ovšem zdůraznit, že použití kritéria *efektivní kontroly* nemusí vést nutně k přičitatelnosti jednání pouze jednomu subjektu.¹¹⁸ Exkluzivní odpovědnost pramení i z čl. 16 DARIO, jehož smyslem je zajistit, aby mezinárodní organizace neunikla odpovědnosti, když členský stát na základě žádosti obsažené v aktu organizace poruší některý mezinárodní závazek, a dále pak i z čl. 60. Tento se zabývá odpovědností státu v souvislosti s chováním mezinárodní organizace a zakotvuje pravidlo, podle kterého se stát nemůže zbavit odpovědnosti za porušení svých závazků vytvořením mezinárodní organizace.

Základem kumulativní odpovědnosti jsou především čl. 14, čl. 17 a čl. 58 DARIO, které zahrnují případy napomáhání ke spáchání mezinárodně protiprávního chování.

Subsidiární odpovědnost pak upravuje čl. 62 DARIO. Tato vzniká, převezme-li stát dobrovolně odpovědnost za protiprávní chování organizace, nebo pokud stát způsobil, že se poškozená strana spoléhala na jeho odpovědnost. Nutno však zdůraznit, že subsidiární odpovědnost v žádném případě neplyne z pouhého faktu členství v mezinárodní organizaci.

Jak bylo již shora naznačeno, případy chování orgánů poskytnutých k dispozici mezinárodní organizaci státem nebo jinou mezinárodní organizací řeší čl. 6 DARIO. Podle tohoto ustanovení platí, že mezinárodní organizace odpovídá za jednání svých orgánů. Jejich jednání je tedy mezinárodní organizaci přičítáno jako její vlastní. Chování jakéhokoliv orgánu (*organ*) nebo zástupce (*agent*) mezinárodní organizace při výkonu jejich funkcí se tak považuje za chování mezinárodní organizace podle mezinárodního práva, ať už tento zaujímá jakékoliv postavení vůči mezinárodní organizaci.¹¹⁹ V této souvislosti nutno připomenout, že dle posudku MSD ve věci *Náhrady škod utrpěných ve službách OSN* se pojem zástupce (*agent*) chápe v nejširším možném slova smyslu.¹²⁰

¹¹⁸ *Nuhanović v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.174/01, Judgment of 5 July 2011, para. 5.9.

¹¹⁹ UN Doc. A/66/10, čl. 6 odst. 1; Srov. UN Doc. A/56/10, čl. 4.

¹²⁰ *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory Opinion of 11 April 1949, ICJ Reports, 1949, s. 177.

Uvedený princip přičitatelnosti jednání je zřejmý i z již shora zmíněného posudku MSD ve věci *Imunit zvláštního zpravodaje Komise pro lidská práva*, ze kterého plyne, že OSN může nést odpovědnost za škodu vzniklou v důsledku aktů provedených OSN nebo jejími zástupci jednajícími z titulu své úřední funkce.¹²¹ Skutečnost, že se toto pravidlo nevztahuje pouze na OSN jako mezinárodní organizaci *sui generis* potvrzuje i rozhodnutí švýcarské Federální rady z roku 1996,¹²² ve kterém bylo vysloveno, že přičitatelnost jednání i opomenutí orgánů mezinárodní organizace všech kategorií a druhu při výkonu jejich pravomocí mezinárodní organizaci je obecným pravidlem.¹²³

Mezinárodní organizace je navíc odpovědná i za jednání *ultra vires*,¹²⁴ tedy i za situace, kdy daný orgán nebo zástupce překročí rámec svěřené pravomoci nebo jedná v rozporu se zadanými instrukcemi či služebními pokyny.¹²⁵ Uvedený princip potvrdil i MSD v roce 1962 ve věci *Určité náklady OSN*.¹²⁶

Nutnou podmínkou přičitatelnosti takového jednání tak je, aby konkrétní orgán či zástupce budil u dotčeného subjektu dojem, že jedná jako oficiální orgán mezinárodní organizace (*acting in its capacity*).¹²⁷ Mezi jednáním *ultra vires* a funkcemi svěřenými danému orgánu či zástupci pak musí existovat konkrétní vztah, a to především z toho důvodu, že je nutné rozlišit případy, kdy na jedné straně jednají úředníci skutečně ze své úřední kapacity, přestože však může jít o jednání protiprávní či odporující vnitřním pravidlům a na druhé straně ty případy, kdy jednání je do takové míry vzdálené rámci úřednických funkcí, že by mělo být asimilováno s jednáním soukromé osoby.¹²⁸ Chování soukromých osob ale mezinárodním organizacím v zásadě připisovat nelze.¹²⁹

¹²¹ *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*, ICJ Reports 1999, s. 88-89.

¹²² Decision of the Swiss Federal Council of 30 October 1996, Document VPB 61.75.

¹²³ UN Doc. A/66/10, s. 18, para. 4.

¹²⁴ Jednání *ultra vires* může spadat do rozsahu pravomoci organizace, překračuje však kompetence jednajícího orgánu organizace nebo jejího zástupce. Jako takové, i když považováno za neplatné, může mít za následek odpovědnost mezinárodní organizace; viz. UN Doc. A/66/10, s. 26, para. 1; s. 27, para. 5. Naopak jednání jdoucí nad rámec pravomocí celé organizace je jednání zcela vybočující z pravomoci mezinárodní organizace svěřené jí zakládacím dokumentem a tedy nezpůsobilé založit jakýkoliv platný a vynutitelný závazek; viz. OSIEKE, Eber. *Ultra Vires acts in International Organizations—the Experience of the International Labour Organization*. *British Yearbook of International Law*, 1976, roč 48 č. 1, s. 277.

¹²⁵ UN Doc. A/66/10, čl. 8; Srov. UN Doc. A56/10, čl. 7.

¹²⁶ *Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter)*, Advisory Opinion, ICJ Reports 1962, s. 168.

¹²⁷ UN Doc. A/66/10, čl. 8.

¹²⁸ UN Doc. A/66/10, s. 27, para. 4.

¹²⁹ JÍLEK: *Problémy mezinárodněprávní odpovědnosti...*, s. 34.

Z uvedeného je tak zřejmé, že přičitatelnost jednání orgánů či zástupců mezinárodní organizaci se děje automaticky na základě tzv. institucionální (*institutional*), resp. organizační (*organic*) vazby (*link*),¹³⁰ přičemž daný orgán nebo zástupce je mezinárodní organizaci plně podřízen.¹³¹

Odlíšná situace je upravena v čl. 7 DARIO, který stanovuje základní principy ovládající přičitatelnost jednání a zahrnuje jak konání, tak opomenutí orgánů státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci. Konkrétně stanovuje, že „chování orgánu státu nebo orgánu nebo zástupce mezinárodní organizace, který byl dán k dispozici jiné mezinárodní organizaci, je považováno podle mezinárodního práva za chování této organizace, jestliže organizace vykonává *efektivní kontrolu* nad tímto chováním.“¹³² Jak k tomuto uvádí Šturma,¹³³ „je zřejmé, že jde o případy, kdy zapůjčený orgán se nachází ve dvojím vztahu podřízenosti: na jedné straně zůstává orgánem poskytujícího státu či mezinárodní organizace, na druhé straně je podřízen mezinárodní organizaci. V praxi mohou nastávat různé situace. Někdy je věc předem upravena dohodou mezi státem a mezinárodní organizací (např. vzorová dohoda o poskytnutí vojenského kontingentu členským státem OSN), jindy se musí ze všech případů dovozovat, na čí straně byla efektivní kontrola.“¹³⁴ Z komentáře Komise k Návrhu článků je pak zřejmé, že test *efektivní kontroly* nelze bez dalšího aplikovat na celkové chování daného orgánu, ale spíše na každý mezinárodně protiprávní čin jako takový, a to především z toho důvodu, aby bylo možno detailně ověřit, zda daný akt byl vykonán pod kontrolou mezinárodní organizace či vysílajícího státu.¹³⁵

Na základě tohoto principu se v praxi posuzuje zejména přičitatelnost protiprávního chování, ať už jde o akce kolektivní bezpečnosti (*collective security*) autorizované Radou bezpečnosti OSN na základě Kapitoly VII Charty, nebo mírové mise (*peacekeeping forces*) podle čl. 7, čl. 22 a čl. 29 Charty,¹³⁶ kdy státy dávají

¹³⁰TZANAKOPOULOS, Antonios. *Attribution of Conduct to International Organizations in Peacekeeping Operations* [online]. ejiltalk.org, 10. března 2009 [cit. 10. března 2013] Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/attribution-of-conduct-to-international-organizations-in-peacekeeping-operations>>.

¹³¹ UN Doc. A/66/10, s. 19-20, para. 1.

¹³² UN Doc. A/66/10, čl. 7.

¹³³ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 543.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ UN Doc. A/66/10, s. 20-21, para. 4-5; Srov. DANNENBAUM, Tom. Translating the Standard of Effective Control Into a System of Effective Accountability : How Liability Should be Apportioned for Violations of Human Rights by Member State Troop Contingents Serving as United Nations Peacekeepers. *Harv. Int'l L.J.*, 2010, roč. 51, č. 1, s. 141.

¹³⁶ ORAKHELASHVILI, Alexander. The Legal Basis of the United Nations Peace Keeping Operations. *Virginia Journal of International Law*, 2003, roč. 485, č. 43, s. 487; Srov. LAPAS, Davorin. Some

mezinárodní organizaci k dispozici své vojenské kontingenty, přičemž si však zachovávají disciplinární a trestněprávní pravomoc nad jejich členy.¹³⁷

Nutno v této souvislosti zmínit i zprávu Generálního tajemníka OSN, ze které plyne, že princip přičitatelnosti protiprávního chování mezinárodní organizaci, jakož i její povinnost k náhradě škody (*liability in compensation*) je obecně přijímán. Konkrétně zpráva uvádí, že „akty mírových sil, jakožto pomocných orgánů OSN, jsou principiálně přičítány Organizaci a v případě, že jsou učiněny v rozporu s mezinárodním závazkem organizace, mají za následek vznik odpovědnosti Organizace a její povinnost k náhradě škody.“¹³⁸ Zpráva však výslovně zdůrazňuje, že odpovědnost OSN je podmíněna předpokladem, že daná mírová operace je vykonávána pod výlučným velením a kontrolou (*exclusive command and control*) OSN.¹³⁹ Právě z tohoto důvodu bylo již v roce 1999 Generálním tajemníkem OSN vydáno prohlášení, podle kterého mají veškeré ozbrojené síly OSN povinnost dbát základních principů mezinárodního humanitárního práva, zejména Ženevských konvencí z roku 1949.¹⁴⁰

Ze zprávy Sekretariátu OSN týkající se kodifikace odpovědnosti mezinárodních organizací¹⁴¹ pak plyne, že vojenský personál daný pod velení OSN, ačkoliv zůstávající ve službách státu, je po dobu trvání přidělení k mírovým silám OSN považován za mezinárodní personál spadající pod pravomoc OSN a příkazy velitele ozbrojených sil, přičemž členové ozbrojených sil jsou povinni vykonávat své funkce v zájmu OSN.¹⁴² V žádném případě však OSN nemůže nést odpovědnost za

Remarks on Responsibility of International Organizations. *Contemporary Legal and Economic Issues*, 2009, roč. 2, s. 42-43.

¹³⁷ UN Doc. A/66/10, s. 20, para. 1.

¹³⁸ UN Doc. A/51/389, UN Secretary General, *Financing the United Nations Protection Force, the United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia, the United Nations Preventive Deployment Force and the United Nations Peace Forces Headquarters*.

¹³⁹ Srov. ZWANENBURG, Marten C. *Accountability of Peace Support Operations (International Humanitarian Law)*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005, s. 92: „*The international responsibility of the United Nations for combat-related activities of United Nations forces is premised on the assumption that the operation in question is under the exclusive command and control of the United Nations. Where a Chapter VII-authorized operation is conducted under national command and control, international responsibility for the activities of the force is vested in the State or States conducting the operation. The determination of responsibility becomes particularly difficult, however, in cases where a State or States provide the United Nations with forces in support of a United Nations operation but not necessarily as an integral part thereof, and where operational command and control is unified or coordinated.*“

¹⁴⁰ LAPAS, Davorin. *Some Remarks on Responsibility of International Organizations*. *Contemporary Legal and Economic Issues*, 2009, roč. 2, s. 43.

¹⁴¹ UN Doc. A/CN.4/545, s. 17.

¹⁴² *Ibidem*.

jednání ozbrojených sil, když tyto jednají tzv. *off-duty*, tedy mimo meze kompetencí OSN jim svěřené.¹⁴³

3.1. Princip efektivní kontroly

Co se samotného principu, resp. testu *efektivní kontroly*¹⁴⁴ týká, tento byl poprvé řešen MSD ve věci *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní*,¹⁴⁵ kdy Nikaragua zažalovala Spojené státy americké pro porušení mezinárodního práva, přičemž podle jejích tvrzení k němu mělo dojít užitím síly proti Nikaragui a dále vměšováním se do jejích vnitřních záležitostí. Ze strany USA se pak konkrétně mělo jednat o podporu povstalců *Contras* usilujících o svržení nikaragujské vlády, uvalení ekonomických sankcí a vedení dalších vojenských a polovojenských akcí. MSD tedy řešil otázku, jaký standard kontroly je nezbytný pro přičtení státu chování osob, které nejsou jeho orgány, konkrétně tedy jsou-li Spojené státy americké odpovědné za porušování mezinárodního humanitárního práva ze strany jednotek *Contras*. MSD konstatoval, že Spojené státy americké by musely vykonávat *efektivní kontrolu*¹⁴⁶ v každém jednotlivém případě, kdy došlo k tvrzenému porušení mezinárodního práva, přičemž by bylo třeba jednoznačně prokázat, že USA v každém konkrétním případě vydaly instrukce k jednání, které porušuje mezinárodní humanitární právo. Přičtení jednání *Contras* USA by tak dle MSD bylo možné, pokud by USA po *Contras*

¹⁴³LECK, Christopher. International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations: Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. *Melbourne Journal of International Law*, 2009, roč. 10, č. 1, s. 351.

¹⁴⁴ Srov. princip celkové kontroly (*overall control*) Tadić, ICTY, Appeals Chamber, 1996, case no. IT-94-1-AR72, s. 59: „Control by a State over subordinate armed forces or militias or paramilitary units may be of an overall character (and must comprise more than the mere provision of financial assistance or military equipment or training). This requirement, however, does not go so far as to include the issuing of specific orders by the State, or its direction of each individual operation. Under international law it is by no means necessary that the controlling authorities should plan all the operations of the units dependent on them, choose their targets, or give specific instructions concerning the conduct of military operations and any alleged violations of international humanitarian law.“

¹⁴⁵*Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Judgment, ICJ Reports, 1984.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 65; Srov. CASSESE, Antonio. The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosnia. *European Journal of International Law*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 653: „By such ‘effective control’, the Court meant that the US should have ‘directed or enforced the perpetration of the acts contrary to human rights and humanitarian law alleged by the applicant State’“

přímo vyžadovaly jednání jsoucí v rozporu se základními principy mezinárodního humanitárního práva.¹⁴⁷

Platnost uvedeného principu *efektivní kontroly*, tak jak jej MSD formuloval ve věci *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní*, byl potvrzen i v případě *Genocidy v Bosně*,¹⁴⁸ jehož skutkovým základem bylo protiprávní jednání Srbska, které porušilo závazky plynoucí mu z *Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia*, když v průběhu ozbrojeného konfliktu na území států bývalé Jugoslávie nezabránilo spáchání genocidy na bosenských Muslimech, ke které došlo ve Srebrenici v červenci 1995.¹⁴⁹ MSD shledal, že Srbsko nad chováním vojenských jednotek nevykonávalo *efektivní kontrolu*, tudíž mu ani nemůže být přičtena odpovědnost za dané protiprávní chování.¹⁵⁰

Princip *efektivní kontroly* je i základním a jediným kritériem přičitatelnosti jednání orgánu státu nebo orgánu nebo zástupce mezinárodní organizace, který byl dán k dispozici jiné mezinárodní organizaci a jak je zřejmé z komentáře k čl. 7 DARIO, stal se obecně přijímaným standardem.¹⁵¹ Mimo to již v roce 1995 Moshe Hirsch konstatoval, že princip *efektivní kontroly* jako jediné kritérium přičitatelnosti jednání je jedním z pravidel obyčejového mezinárodního práva¹⁵² a tudíž entita, která vykonává *efektivní kontrolu* nad jednotlivci nebo jinými subjekty, kteří se dopustí protiprávního chování, ať už jde tedy o mezinárodní organizaci nebo vysílající stát, nese za takové chování odpovědnost.¹⁵³

Jak již uvedeno shora, na základě tohoto principu je posuzována zejména přičitatelnost protiprávního chování vojenských jednotek daných státy k dispozici OSN.¹⁵⁴ *Efektivní kontrolu* tak vykonává ten subjekt, který vydává rozkazy, tj. stát

¹⁴⁷ Ibidem, s. 652-653.

¹⁴⁸ *Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Judgment, ICJ Reports, 2007.

¹⁴⁹ Ibidem, para. 471

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ BOUTIN, Bérénice. Responsibility of the Netherlands for the Acts of Dutchbat in Nuhanović and Mustafić: The Continuous Quest for a Tangible Meaning for 'Effective Control' in the Context of Peacekeeping. *Leiden Journal of International Law*, 2012, roč. 25, č. 2, s. 526.

¹⁵² HIRSH, Moshe. *The responsibility of international organizations toward third parties : some basic principles*. Dordrecht: Nijhoff, 1995, s. 77.

¹⁵³ Ibidem, s. 64.

¹⁵⁴ Srov. DANNENBAUM, Tom. Translating the Standard of Effective Control Into a System of Effective Accountability : How Liability Should be Apportioned for Violations of Human Rights by Member State Troop Contingents Serving as United Nations Peacekeepers. *Harv. Int'l L.J.*, 2010, roč. 51, č. 1, s. 140.

nebo mezinárodní organizace,¹⁵⁵ resp. odpovědnost za mezinárodně protiprávní chování nese ten, kdo vykonává efektivní velení a řízení (*effective command and control*) nebo operační, bojové velení a řízení (*operational command and control*)¹⁵⁶ a je tak schopen zabránit mezinárodně protiprávnímu chování.¹⁵⁷

Podle komentáře Komise k Návrhu článků, musí být k naplnění premis *efektivní kontroly* splněn předpoklad, že tato je vykonávána fakticky (*factual*)¹⁵⁸ ve vztahu k určitému údajně protiprávnímu jednání (*exercised in respect of the specific allegedly wrongful conduct*)¹⁵⁹ a je posuzována se zřetelem na veškeré okolnosti a souvislosti konkrétního případu (*assessed with full account of the circumstances and context of the case*).¹⁶⁰

Efektivní kontrola však neznamená celkovou kontrolu nad danou operací.¹⁶¹ Přičitatelnost podle Komise totiž záleží rovněž na míře uchování si některých pravomocí daného státu nad svým národním kontingentem, který dává k dispozici mezinárodní organizaci.¹⁶² Uchovávali si tak stát kontrolu například nad disciplinárními a trestněprávními záležitostmi, může tato v konečném důsledku vést k přičitatelnosti protiprávního chování.¹⁶³ V této souvislosti Komise dále uvádí, že rozhodujícím kritériem přičitatelnosti je právě *míra účinné kontroly*, a to jak s ohledem na operace na udržení míru tak společné operace.¹⁶⁴ I když však OSN tvrdí, že má výhradní velení a řízení nad národními kontingenty mírových sil (jako pomocných orgánů OSN),¹⁶⁵ praxe vztahující se k mírovým operacím spíše nasvědčuje tomu, že přičtení protiprávního chování by mělo být založeno i na faktickém kritériu (*factual criterion*).¹⁶⁶

¹⁵⁵MILANOVIČ, Marko. As Bad As It Gets: The European Court Of Human Rights's Behrami And Saramati Decision And General International Law. *International & Comparative Law Quarterly*, 2009, roč. 58, č. 2, s. 282.

¹⁵⁶LECK, Christopher. International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations: Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. *Melbourne Journal of International Law*, 2009, roč. 10, č. 1, s. 350.

¹⁵⁷DANNENBAUM, Tom. Killings at Srebrenica, Effective Control, and the Power to Prevent Unlawful Conduct. *International and Comparative Law Quarterly*, 2012, roč. 61, č. 3, s. 715.

¹⁵⁸UN Doc. A/66/10, s. 20, para. 4.

¹⁵⁹Ibidem, s. 20, 22.

¹⁶⁰Ibidem, s. 21.

¹⁶¹Ibidem, s. 23.

¹⁶²Ibidem, s. 22.

¹⁶³MILANOVIČ: *As Bad As It Gets...*, s. 282.

¹⁶⁴Ibidem; Srov. UN Doc. A/51/389, s. 6.

¹⁶⁵HIRSH: *The responsibility of international organizations...*, s. 67: „The United Nations Emergency Force is a subsidiary organ of the United Nations. The members of the Force are during the period of assignment to the force, international personnel under the authority of the United Nations.“

¹⁶⁶UN Doc. A/66/10, s. 23, para. 9.

Obecně platí, že orgány státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci, po dobu trvání této dispozice spadají pod pravomoc mezinárodní organizace, když tato vydává rozkazy týkající se jak operačních, tak vnějších záležitostí.¹⁶⁷ Samotná organizace (OSN) pak jmenuje velitele ozbrojených sil (*UN Force Commander, Head of Military Component*),¹⁶⁸ který vykonává její rozkazy¹⁶⁹ a jedná jejím jménem. Velitel za své jednání zodpovídá organizaci a ve své funkci je nezávislý na vůli jakéhokoli státu. Každý národní kontingent však spadá pod přímé velení národního velitele (*National Commander*), který přijímá rozkazy od velitele ozbrojených sil organizace.¹⁷⁰

3.1.1. Případ Behrami a Saramati

Případy *Behrami a Behrami proti Francii*¹⁷¹ a *Saramati proti Francii, Německu a Norsku*¹⁷² ukazují, že mnohdy posouzení toho, zda je kontrola dostatečně efektivní, nezáleží na objektivních skutečnostech případu, ale na úvaze a přístupu rozhodujícího soudního orgánu, v daných případech tedy ESLP.

Skutkové okolnosti obou kauz vychází z událostí roku 1999, kdy vojenská intervence NATO proti Svazové republice Jugoslávie vyústila v podpis dohody, kterou se Svazová republika Jugoslávie zavázala stáhnout z území Kosova své

¹⁶⁷HIRSH: *The responsibility of international organizations...*, s. 66.

¹⁶⁸LECK, Christopher. International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations: Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. *Melbourne Journal of International Law*, 2009, roč. 10, č. 1, s. 352; Srov. UN Doc. A/50/230, s. 11: „*The authority of the United Nations Force Commander is based on the concept of operational control, in which, inter alia, the tasks, as well as duration and zones of deployment of contingents have been fixed by agreement between troop-contributing countries and the Secretary-General.*“

¹⁶⁹LECK, Christopher. International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations: Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. *Melbourne Journal of International Law*, 2009, roč. 10, č. 1, s. 352.

¹⁷⁰HIRSH: *The responsibility of international organizations...*, s. 66; Srov. FORD, Tim. Commanding UN Peacekeeping Operations (Training Materials for the UN Institute of Training and Research). New York: UNITAR POCI, 2004, s. 153: „*The authority granted to a military commander, in United Nations Peacekeeping Operations, to direct forces assigned so that the commander may accomplish specific missions or tasks which are usually limited by function, time, or location (or a combination), to deploy units concerned and/or military personnel ... United Nations Operational Control includes the authority to assign separate tasks to sub units of a contingent, as required by the operational necessities, within the mission area of responsibility, in consultation with the Contingent Commander and as approved by the United Nations Headquarters.*“

¹⁷¹*Behrami and Behrami v. France*. Application No. 71412/01, Grand Chamber Decision on Admissibility, 31 May 2007 (dále jen „*Behrami*“).

¹⁷²*Saramati v. France, Germany and Norway*. Application No. 78166/01, Grand Chamber Decision on Admissibility, 31 May 2007. (dále jen „*Saramati*“)

vojenské síly.¹⁷³ Následně byla Radou bezpečnosti OSN vydána rezoluce 1244, na jejímž základě byla ustavena přítomnost mezinárodních jednotek za účelem výkonu dočasné správy Kosova - dočasná civilní mise OSN (*UNMIK*) a vojenská mise NATO (*KFOR*).¹⁷⁴

V případě *Behrami* si v březnu 2000 několik dětí hrálo v oblasti, která byla během konfliktu bombardována silami NATO, přičemž došlo k náhodnému výbuchu zapomenuté bomby, kterým bylo jedno z dětí usmrceno a druhé těžce zraněno.¹⁷⁵ Otec dítěte a jeho přeživší syn se obrátili na ESLP se stížností pro porušení čl. 2 EÚLP tvrdíce, že KFOR a UNMIK selhaly při plnění povinnosti odminovat danou oblast.¹⁷⁶

Případ *Saramati* se týkal tvrzeného porušení čl. 5 EÚLP,¹⁷⁷ když byl stěžovatel policií UNMIK nezákonně zatčen pro pokus o vraždu a držen ve vazbě.¹⁷⁸ V obou případech pak ESLP posuzoval svou jurisdikci *ratione personae* pokud jde o chování jednotek poskytnutých v Kosovu OSN nebo operaci NATO schválenou OSN.¹⁷⁹ Jinými slovy tedy ESLP posuzoval otázku výkonu exteritoriální jurisdikce s ohledem na aplikovatelnost EÚLP v případě, jedná-li smluvní strana za hranicemi svého území,¹⁸⁰ podobně jako tomu bylo například v případech *Loizidou*,¹⁸¹ *Banković*¹⁸² a *Ilascu*¹⁸³ a otázku přičitatelnosti jednání pod záštitou OSN a NATO.

Stěžejní premisou tak v dané věci bylo, který subjekt, tj. KFOR nebo UNMIK, měl povinnost odminovat (*de-mine*) a zadržet (*detain*), resp. zda li tvrzené protiprávní chování, tj. opomenutí v případě *Behrami* a konání v případě *Saramati*, může být přičteno OSN.¹⁸⁴ Soud přitom vycházel z rozlišení mezi operační (*operational*) a konečnou (*ultimate*) kontrolou a delegovanými (*delegated*)¹⁸⁵ a dovolenými (*authorized*) pravomocemi.

¹⁷³ MILANOVIČ: *As Bad As It Gets...*, s. 268-269.

¹⁷⁴ UN Security Council resolution 1244 (1999) on the situation relating Kosovo.

¹⁷⁵ *Behrami*, s. 4., para. 5.

¹⁷⁶ *Ibidem*, s. 20, para. 61.

¹⁷⁷ *Saramati*, s. 20, para. 62.

¹⁷⁸ *Ibidem*, s. 5, para. 8.

¹⁷⁹ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 544.

¹⁸⁰ *Behrami*, s. 21, para 67.

¹⁸¹ *Loizidou v. Turkey*. Application No. 15318/89, Judgment (preliminary objections), 28 November 1996.

¹⁸² *Banković v. Belgium*. Application No. 52207/99, Grand Chamber Decision on admissibility, 12 December 2001.

¹⁸³ *Ilascu v. Moldova and Russia*. Application No. 48787/99, Grand Chamber Judgment, 8 July 2004.

¹⁸⁴ *Behrami*, s. 21, s. 35, para. 121.

¹⁸⁵ *Srov. Meroni & Co., Industrie Metallurgiche, SpA v High Authority of the European Coal and Steel Communit.* Case No. 9-56, 13 June 1958, para. 133: „[the] delegation must be sufficiently limited so as

S ohledem na znění výše uvedené rezoluce Rady bezpečnosti 1244 uvádějící, co se týče pravomocí jednotlivých dotčených subjektů, pojem *authorise*, ESLP konstatoval, že tento pojem označuje pravomoci, které Rada bezpečnosti sama vykonávat nemůže.¹⁸⁶ Naopak pojem *delegation* znamená delegaci pravomocí, které jsou Radě bezpečnosti vlastní, na jiný subjekt.¹⁸⁷ Soud v této souvislosti uvedl, že Rada bezpečnosti v daném případě *delegovala* pravomoc zajistit v oblasti postižené válkou trvalý mír a stabilitu, jakož i operační velení na UNMIK a KFOR.¹⁸⁸ V otázce přičitatelnosti jednání pak bylo podle ESLP klíčové, zdali li si Rada bezpečnosti uchovala konečnou pravomoc a kontrolu (*ultimate authority and control*) tak, že operační velení pouze delegovala na pomocné subjekty.¹⁸⁹ Na základě těchto skutečností tak soud dospěl k závěru, že na konci řetězu velení (*chain of command*) je Rada bezpečnosti, která přijala příslušnou rezoluci, na jejímž základě byla přítomnost mezinárodních jednotek na území Kosova ustavena. UNMIK a KFOR tak pouze právoplatně vykonávaly pravomoci Rady bezpečnosti OSN delegované na ně na základě kapitoly VII Charty OSN. Z tohoto důvodu tak ESLP protiprávní chování UNMIK a KFOR přičetl OSN.¹⁹⁰ Jinými slovy ESLP odmítl přičítat odpovědnost jednotlivým smluvním stranám, neboť za aktivity UNMIK a KFOR měla odpovědnost OSN, pod jejíž taktovkou tato mise operovala.¹⁹¹ Rozhodnutí, které ESLP vydal je však nemeritorní, neboť ani OSN ani NATO nejsou smluvními stranami EÚLP, v důsledku čehož ESLP obě stížnosti odmítl.

to remain compatible with the degree of centralisation of UNSC collective security constitutionally necessary under the Charter and, more specifically, for the acts of the delegate entity to be attributable to the UN."

¹⁸⁶ Srov. MILANOVIĆ: *As Bad As It Gets...*, s. 278.

¹⁸⁷ *Behrami*, s. 16, para. 43.

¹⁸⁸ *Ibidem*, s. 37-38, paras. 129-130.

¹⁸⁹ *Ibidem*, s. 39, para. 133.

¹⁹⁰ *Behrami*, s. 41, para. 141.

¹⁹¹ Srov. *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS v. Ireland. Application No. 45036/98, Grand Chamber Judgment, 30 June 2005*; ŠTURMA, Pavel. Drawing a Line Between the Responsibility of an International Organization and its Member States under International Law. *CYL*, 2011. č. 2, s. 9-10: „*In its judgment in the Bosphorus case, the European Court of Human Rights (ECtHR) dealt with an act of a member State of the EU when implementing the binding acts of EC law (regulations of the EU Council) and ruled that Ireland, as a member State, would be fully responsible under the European Convention on Human Rights (ECHR) for all acts outside its strict international obligations. In the case in question, however, the Court concluded that the member State did not do more than it was required to by the Council regulation, therefore it applied the concept of “equivalent protection” and did not find responsibility on the part of the State. However, the Court did not rule (as it was not competent to do so) on the issue of the possible international responsibility of either the EU or the United Nations for the binding acts implemented by the respondent State.*“

Důležité je ale zdůraznit, že toto rozhodnutí bylo a je širokou naukou kritizováno,¹⁹² a to především z toho důvodu, že ESLP dal přednost zcela formální a institucionální analýze před důrazem na fakta¹⁹³ a žádným způsobem ani nezohlednil možnost spoluodpovědnosti dotčených subjektů. Navíc se zcela odchýlil od kritéria *efektivní kontroly*, tak jak bylo vymezeno ICJ v případech *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní* a *Genocidy v Bosně*, uvedených shora.

3.1.2. Případ Al-Jedda

Ke zcela odlišnému závěru, než který byl vysloven ESLP v případech *Behrami* a *Saramati*, došla britská Sněmovna lordů ve věci *Al-Jedda*¹⁹⁴. Případ se týkal průběhu britské okupace irácké Basry, při které byl v říjnu 2004 žalobce Al-Jedda zatčen a dán do vazby, kde jej britské jednotky držely až do prosince 2007. Každý přezkum zákonnosti vazby, který Al-Jedda inicioval, byl však uzavřen s tím, že jakožto podezřelý člen teroristické organizace představuje Al-Jedda i nadále hrozbu bezpečnosti.¹⁹⁵ Přestože byla právní situace uvedených případů velmi podobná, Sněmovna lordů dovodila, že rezoluce Rady bezpečnosti 1546, kterou byly britské jednotky zmocněny v rámci mnohonárodních sil využívat internování podezřelých v případech, kdy takové jednání bylo nezbytné z naléhavých důvodů bezpečnosti Iráku, překonává veškeré ostatní smluvní závazky Velké Británie a nelze jednoznačně tvrdit, že by britské jednotky spadaly pod efektivní velení a kontrolu OSN. Rovněž nelze tvrdit, že by mezinárodní síly v Iráku byly ustaveny na příkaz OSN, byly pověřeny operovat pod záštitou OSN nebo byly chápány jako její pomocný orgán.¹⁹⁶ Slovy Šturmy se tak „zdá, že se Sněmovna lordů více přiklonila

¹⁹² Srov. MILANOVIČ, Marko. As Bad As It Gets: The European Court Of Human Rights's Behrami And Saramati Decision And General International Law. *International & Comparative Law Quarterly*, 2009, roč. 58, č. 2, s. 267-296; Srov. BELL, Caitlin A. Reassessing Multiple Attribution: The International Law Commission and the Behrami and Saramati Decision. *N.Y.U. J. Int'l L. & Pol.*, 2010, roč. 42, s. 530; Srov. RYNGAERT, Cedric. The European Court of Human Rights' Approach to the Responsibility of Member States in Connection with Acts of International Organizations. *International & Comparative Law Quarterly*, 2011, roč. 60, č. 4, s. 1007-1008.

¹⁹³ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 544.

¹⁹⁴ *R. (on the application of Al-Jedda) v. Secretary of State for Defence*, Decision of 12 December 2007, UKHL 58.

¹⁹⁵ *Al-Jedda v. the United Kingdom*. Application No. 27021/08, Grand Chamber Judgment, 7 July 2011, s. 3-4.

¹⁹⁶ *R. (on the application of Al-Jedda) v. Secretary of State for Defence*, Decision of 12 December 2007, UKHL 58, paras. 23-24.

k faktickému posuzování kritéria efektivní kontroly, které více odpovídá smyslu [čl. 7] návrhu článků.“¹⁹⁷

Přestože se ale dané rozhodnutí může na první pohled jevit jako jednoznačné, v názorech jednotlivých soudců se projevuje značná rozpolcenost. Například Lord Bingham poukazuje na odlišnou povahu misí KFOR v Kosovu (viz *Behrami*) a koaličních vojsk v Iráku (viz *Al-Jedda*), přičemž uvádí, že Rada bezpečnosti rezolucí 1244 pouze delegovala část svých pravomocí na jiný subjekt, tj. NATO a nad celou operací si ponechala konečnou (*ultimate*) kontrolu. Naopak potom v případě Iráku došlo k tomu, že Rada bezpečnosti autorizovala jiný subjekt k výkonu funkcí, které sama nemohla provést.¹⁹⁸ V důsledku zkoumání možnosti, zda nebyly britské jednotky dány k dispozici OSN či nebyly v dané době pod její přímou a *efektivní kontrolou* pak Lord Bingham dospívá k závěru, že odpovědnost OSN za chování britských jednotek v Iráku je vyloučena.¹⁹⁹

Jiný názor pak zastává Lord Rodger, když tvrdí, že skutkové odlišnosti dění v Kosovu a Iráku jsou právně irelevantní. Jako zásadní označuje postoj britských sil po dobu trvání vazby žalobce *Al-Jedda*, který označuje jako analogický k situaci v případě *Behrami*.²⁰⁰ Podle Lorda Rodgera tedy princip *efektivní kontroly* aplikovaný na daný případ nemůže vést k odlišným závěrům, než které byly vysloveny v případě *Behrami*. Rovněž zdůraznil, že podle ESLP bylo zadržení stěžovatele *Saramati* přičitatelné OSN navzdory skutečnosti, že OSN jako taková se nepodílela na vydání rozhodnutí o zadržení stěžovatele, a ani na dalších opatřeních přijatých k provedení daného rozhodnutí.²⁰¹ Sněmovna lordů tak měla rozhodnout v souladu s diskutovaným rozsudkem ESLP.

Zajímavé je i rozhodnutí ESLP v dané věci, neboť soud v tomto případě zaujal zcela odlišný názor než v dříve projednávané věci *Behrami* a *Saramati*. Důkladně studoval faktickou situaci v Iráku, příslušné rezoluce Rady bezpečnosti, rozhodnutí Sněmovny lordů, Haagskou úmluvu z roku 1907 a Ženevskou úmluvu (IV) z roku 1949, stejně jako relevantní judikaturu ICJ, ESD i Nejvyššího soudu USA a rovněž i Návrh článků o odpovědnost mezinárodních organizací a další relevantní dokumenty. Na základě těchto skutečností pak ESLP dospěl k závěru, že role OSN, pokud jde o

¹⁹⁷ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 544.

¹⁹⁸ *R. (on the application of Al-Jedda) v. Secretary of State for Defence*, Decision of 12 December 2007, UKHL 58, para. 24.

¹⁹⁹ *Ibidem*, para. 43-44.

²⁰⁰ *Ibidem*, para. 61.

²⁰¹ *Ibidem*, para. 65.

situaci v Iráku v roce 2004, bylo poměrně odlišná od role, kterou OSN zajímala v Kosovu v roce 1999. Z toho důvodu tak konstatoval, že Rada bezpečnosti OSN v projednávaném případě neměla efektivní ani konečnou kontrolu nad chováním multinárodních jednotek. Nezákonné jednání, kterému byl stěžovatel Al-Jedda vystaven, tudíž podle ESLP není přičitatelné OSN, neboť stěžovatel Al-Jedda byl držen v detenčním zařízení ve městě Basra, kontrolovaném výlučně britskými jednotkami, přičemž tak spadal pod jejich přímou pravomoc a kontrolu. Namítané protiprávní chování tak ESLP zcela přičetl Velké Británii.²⁰²

3.1.3. Případ Nuhanović a Mustafa-Mujić

Princip *efektivní kontroly* byl potvrzen i ve dvou téměř totožných rozsudcích nizozemské odvolacího soudu v Haagu, týkajících se akce příslušníků mírových sil OSN během genocidy ve Srebrenici - *Nuhanović proti Nizozemí*²⁰³ a *Mustafić-Mujić et al proti Nizozemí*.²⁰⁴

Ve snaze ochránit civilisty během války v Bosně a Hercegovině Rada bezpečnosti vydala řadu rezolucí, na základě kterých pověřila mírové síly (*UNPROFOR*) zajištěním stability v tzv. bezpečných oblastech (*safe areas*), mezi něž patřila i muslimská enkláva ve městě Srebrenica a jejím okolí. V říjnu 1993, nizozemská vláda souhlasila s poskytnutím praporu výsadkové brigády (*Dutchbat*) do služeb UNPROFOR, který byl nasazen právě ke srebrenické enklávě a spadal pod velení OSN. V červenci 1995 v důsledku útoku bosensko srbské armády byly nizozemské jednotky nuceny podřídit se příkazům generála Mladiće, který útok vedl, evakuovat muslimské utečence a opustit vojenskou základnu. Pod záminkou usnadnit evakuaci byli uprchlíci z místa odváženi bosensko srbskými vojáky, přičemž zaměstnancům OSN s platným identifikačním průkazem bylo umožněno oblast opustit později spolu s nizozemskými jednotkami. Posledními z uprchlíků opouštějícími základnu pod velením generála Mladiće byly rodiny Hasana Nuhanoviće a Rizo Mustafiće. Rizo Mustafić, který pracoval pro Dutchbat jako

²⁰² *Al-Jedda v. the United Kingdom*. Application No. 27021/08, Grand Chamber Judgment, 7 July 2011, s. 48-49, paras. 83-85.

²⁰³ *Nuhanović v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.174/01, Judgment of 5 July 2011.

²⁰⁴ *Mustafić-Mujić et al v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.173/01, Judgement of 5 July 2011.

elektrikář, vyjádřil přání, aby mu bylo dovoleno zůstat s rodinou na základně. Nicméně, Mustafić neměl identifikační průkaz OSN, což vedlo k tomu, že byl s rodinou nucen základnu opustit. Rodina Hasana Nuhanoviće si rovněž přála zůstat, avšak přestože byl Hasan Nuhanović zaměstnancem OSN s platným identifikačním průkazem, nevztahoval se jeho statut na rodiče a bratra, kteří tak byli nuceni základnu opustit. Tito pak, i spolu s Rizo Mustafićem, byli zavražděni bosenskou srbskou armádou.²⁰⁵

Hasan Nuhanović a příbuzní Rizo Mustafić se obrátili na nizozemský soud s tvrzením, že právě Nizozemí nese odpovědnost za smrt shora uvedených osob. Prvoinstanční soud tvář žalobu zamítl s tím, že Dutchbat spadal pod přímé operační velení a kontrolu OSN, přičemž žádným způsobem nejednal proti rozkazům OSN a ani z jejich mezí nevybočil.²⁰⁶ Z uvedených důvodů tak nizozemský prvoinstanční soud přičetl protiprávní chování Dutchbat OSN.

Toto rozhodnutí však bylo vyvráceno rozsudkem odvolacího soudu, který s odkazem na čl. 7 DARIO vyslovil, že přičitatelnost mírových jednotek OSN záleží nikoliv na tom, na jaký subjekt výkon operační kontroly připadá, ale na skutečnosti, který ze subjektů, tj. OSN nebo stát, který organizaci dává k dispozici své jednotky, vykonává *efektivní kontrolu* nad relevantním chováním.²⁰⁷ Rovněž uvedl, že Dutchbat se zřetelem na veškeré okolnosti a racionální míru uvažování nemohl vyvodit jiný závěr, než ten, že muži, kteří byli nuceni bosenskými Srby opustit základnu v Potočari, budou vystaveni skutečnému riziku zabití nebo alespoň nelidskému a krutému zacházení a neměl žádné oprávnění přinutit muže k opuštění základny.²⁰⁸ Na základě uvedených skutečností tak nizozemský odvolací soud dovodil, že v daném případě je chování Dutchbat přičitatelné Nizozemí.²⁰⁹

Uvedené rozhodnutí se tak shoduje se shora uvedeným rozhodnutím Sněmovny lordů ve věci *Al-Jedda*. Na rozdíl ale od britského rozsudku podává

²⁰⁵DANNENBAUM, Tom. The Hague Court of Appeal on Dutchbat at Srebrenica Part 1: A Narrow Finding on the Responsibilities of Peacekeepers [online]. EJIL, 25. října 2011. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-hague-court-of-appeal-on-dutchbat-at-srebrenica-part-1-a-narrow-finding-on-the-responsibilities-of-peacekeepers/>>.

²⁰⁶*Nuhanović v. The Netherlands*, District Court in The Hague, Case No. 265615 / HA ZA 06-1671, Judgement of 10 September 2008, para. 4.14.1; Srov. DANNENBAUM, Tom. The Hague Court of Appeal on Dutchbat at Srebrenica Part 2: Attribution, Effective Control, and the Power to Prevent [online]. EJIL, 10. listopadu 2011. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-hague-court-of-appeal-on-dutchbat-at-srebrenica-part-2-attribution-effective-control-and-the-power-to-prevent-2/>>.

²⁰⁷*Nuhanović v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.174/01, Judgment of 5 July 2011, para. 5.8.

²⁰⁸ *Ibidem*, para. 6.7.; para. 5.18.

²⁰⁹ *Ibidem*, para. 6.20.

podrobné vysvětlení testu *efektivní kontroly*, když uvádí, že „otázku, zda stát měl "efektivní kontrolu" nad chováním Dutchbat [...] je třeba zodpovědět s ohledem na okolnosti případu. To ovšem neznamená, že pozornost by měla být věnována pouze skutečnosti, zda toto jednání představovalo provedení konkrétního rozkazu vydaného OSN nebo státem, ale rovněž tomu, zda v případě, kdy by žádný takový specifický rozkaz vydán nebyl, OSN nebo stát měl pravomoc zabránit danému chování.“²¹⁰ Mimo to odvolací soud zdůraznil, že použití kritéria *efektivní kontroly* nemusí vést nutně k přičitatelnosti chování pouze jednomu subjektu.²¹¹

3.1.4. Případ Srebrenických matek

Skutkové okolnosti totožné s případem *Nuhanović a Mustafić-Mujić* se staly i základem případu *Srebrenických matek*.²¹² Skupina čítající šest tisíc lidí, kteří přežili tzv. srebrenický masakr, včetně deseti vdov, se snažila u soudu dokázat, že nizozemští vojáci jednotek OSN nezabránili bosensko srbským silám v masakru více než 8 tisíc bosenských muslimů. Podle nich měly jednotky chránit bezpečnou zónu vyhlášenou OSN, přičemž dle tvrzení žalobců odpovědnost nese jak Nizozemí, tak OSN.²¹³

V uvedeném případě se však soud nezaměřil na posuzování kritéria *efektivní kontroly*, jak tomu bylo v případech uvedených výše, ale hlavní otázkou jeho úvah se stalo vynětí OSN z pravomoci nizozemských soudů. Z důvodu shodných skutkových okolností s výše uvedenými případy a pro ilustraci rozdílných přístupů nizozemských soudů v podstatě k téže věci tento však uvádíme zde.

Přestože podle nizozemského občanského soudního řádu byla pravomoc nizozemských soudů rozhodnout v dané věci založena, soud shledal, že mezinárodní pravidla zakotvující imunitu OSN tuto pravomoc prolamují.²¹⁴ S odkazem na čl. 105 odst. 1 Charty OSN, podle kterého Organizace spojených národů požívá OSN na

²¹⁰ Ibidem, para. 5.9.

²¹¹ Ibidem, Srov. *Al-Jedda*, paras. 80-86.

²¹² *Mothers of Srebrenica v. The Netherlands*, District Court in The Hague, Case No. 295247 / HA ZA 07-2973, Judgement of 10 July 2008.

²¹³ Ibidem, para. 2.1.

²¹⁴ SPIJKERS, Otto. The Immunity of the United Nations in Relation to the Genocide in Srebrenica in the Eyes of a Dutch District Court. *Journal of International Peacekeeping*, 2009, č. 13, s. 201-202.

území každého svého člena takových výsad a imunit, jaké jsou nutné k uskutečňování jejich cílů, tak byla žaloba odmítnuta.²¹⁵

Rozhodnutí bylo potvrzeno i odvolacím soudem²¹⁶ a vrchním soudem,²¹⁷ který přitom zdůraznil, že imunita OSN je veřejným zájmem.²¹⁸

Stejný závěr vyslovil v červnu tohoto roku i ESLP,²¹⁹ na který se žalobci obrátili s tím, že imunita OSN před národním soudem je porušením práva na spravedlivé řízení, resp. práva na přístup k soudu, dle čl. 6 EÚLP. Jednomyslným rozsudkem ESLP shledal stížnost nepřipustnou, neboť „poskytnutí imunity OSN slouží legitimnímu cíli.“²²⁰ Rovněž konstatoval, že poskytnutí soudní pravomoci nad operacemi OSN vnitrostátním soudům by umožnilo státům zasahovat do operací OSN k zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti.²²¹

Uvedený případ je tak zajímavým především z hlediska procesního, neboť je-li konstatováno, že imunita OSN je pravidlem mezinárodního práva prolamujícím vnitrostátní právní normy zakládající pravomoc národních soudů rozhodnout ve věci, v níž je OSN účastníkem, neexistuje mechanismus, na základě kterého by bylo možno vynutit případné plnění odpovědnostního závazku OSN.²²²

²¹⁵ Srov. BROCKMAN-HAWE, Benjamin, E. Questioning the UN's Immunity in the Dutch Courts: Unresolved Issues in the Mothers of Srebrenica Litigation. *Washington University Legal Studies Law Review*, 2011, roč. 10, s. 746-747: „Despite this, there have been few cases in which individuals have attempted to bring suit against the UN, alleging its responsibility for wrongful conduct. In the only other known instance, which occurred over forty years ago, the Belgian Civil Tribunal was asked in *Manderlier* to set aside the immunity of the UN and hold it accountable for violations of customary international law. In the course of deciding the claims, the Belgian court rejected the application [...], holding that the former was a mere "collection of recommendations" lacking legal force, and that the latter was "concluded between fourteen European states only" and could not be imposed on the UN.“

²¹⁶ *Mothers of Srebrenica v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.022.151/01, Judgement of 30 March 2010.

²¹⁷ *Mothers of Srebrenica v. The Netherlands*, Supreme Court of the Netherlands, Case No. 10/04437, Judgment of 13 April 2012.

²¹⁸ *Mothers of Srebrenica v. The Netherlands*, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.022.151/01, Judgement of 30 March 2010, para. 5.7.

²¹⁹ *Mothers of Srebrenica and others against the Netherlands*. Application no. 65542/12, Grand Chamber Decision on Admissibility, 11 June 2013.

²²⁰ *Ibidem*, para. 169.

²²¹ *Ibidem*, para. 154.

²²² Srov. SPIJKERS: *The Immunity of the United Nations...*, s. 217: „It could be argued, however, that such liability is meaningless if the UN can never be held accountable.“

3.2. Shrnutí

S ohledem na shora uvedené tak lze shrnout, že princip *efektivní kontroly* (i) platí stejně pro orgány státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci, i přijímající mezinárodní organizaci samotnou (ii) a zahrnuje nejen efektivní velení, ale i způsobilost zabránit protiprávnímu chování (*capacity to prevent the wrongdoing*)²²³ a (iii) na rozdíl odpřičitatelnosti jednání orgánů či zástupců mezinárodní organizaci, které se děje automaticky na základě tzv. institucionální či organické vazby, jak již bylo uvedeno výše, se jednání orgánů státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci, přičítá mezinárodní organizaci či vysílajícímu státu na základě tzv. kontrolní vazby (*control link*).²²⁴

²²³ DANNENBAUM: *Killings at Srebrenica...*, s. 713.

²²⁴ TZANAKOPOULOS, Antonios. *Attribution of Conduct to International Organizations in Peacekeeping Operations* [online]. ejiltalk.org, 10. března 2009 [cit. 12. března 2013] Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/attribution-of-conduct-to-international-organizations-in-peacekeeping-operations>>.

4 Odpovědnost mezinárodní organizace v souvislosti s chováním členského státu nebo jiné mezinárodní organizace

Odpovědností mezinárodní organizace v souvislosti s chováním státu nebo jiné mezinárodní organizace se zabývá část IV. DARIO.²²⁵ Čl. 14 až 16 v podstatě kopírují ustanovení čl. 16 až 18 DARS.

Jedná se zejména o případy pomoci či podpory ke spáchání mezinárodně protiprávního chování, kdy mezinárodní organizace pomáhá nebo podporuje stát nebo jinou mezinárodní organizaci při spáchání mezinárodně protiprávního chování, přičemž mezinárodní organizace takovou pomoc nebo podporu poskytne se znalostí okolností mezinárodně protiprávního chování a dané chování by bylo protiprávní, kdyby bylo spácháno samotnou organizací.²²⁶

Příkladem takového chování mohou být akty finančních institucí, jakými jsou například Mezinárodní měnový fond nebo Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, které by mohly finančně podporovat státy jednající protiprávně vůči určitým zainteresovaným subjektům.²²⁷ Mimo to, případem, kdy došlo k porušení normy mezinárodního humanitárního práva a toto porušení bylo přičitatelné subsidiárnímu orgánu mezinárodní organizace,²²⁸ byla podpora poskytnutá Misí OSN v Demokratické republice Kongo (*MONUC*) konžským vojenským silám (*FARDC*).²²⁹ Ze zprávy OSN vydané k dané věci je zřejmé, že „pokud má MONUC důvod domnívat se, že jednotky FARDC zapojené do operace se chovají protiprávně a i přes upozornění, které bylo sděleno konžské vládě, protiprávní stav trvá, MONUC nemusí ve své podpoře nadále pokračovat a dalšího jednání vůči FARDC se může zdržet. [...] MONUC tak nemusí nadále FARDC poskytovat logistickou podporu ani jakoukoliv jinou pomoc, pokud má důvod domnívat se, že jednotky FARDC porušují některé z právních norem. [...] Uvedené vyplývá přímo z obyčejových závazků Organizace a z Charty, která jako jeden ze základních principů uvádí posilování úcty

²²⁵ UN Doc. A/66/10, s. 35.

²²⁶ UN Doc. A/66/10, čl. 14.

²²⁷ ŠTURMA: *Drawing a Line Between the Responsibility...*, s. 7.

²²⁸ Srov. HUNT, Charles T., BELLAMY, Alex J. *Mainstreaming the Responsibility to Protect in Peace Operations. Civil Wars*, 2011, roč. 13, č. 1, s. 4, s. 13.

²²⁹ UN Doc. A/66/10, s. 37, para. 6.

k lidským právům a mezinárodnímu humanitárnímu a uprchlickému právu jako takovému.²³⁰

Čl. 15 DARIO upravuje situaci, kdy mezinárodní organizace řídí nebo kontroluje stát nebo jinou mezinárodní při spáchání mezinárodně protiprávního chování. Z komentáře Komise k Návrhu článků je pak zřejmé, že pojem *kontroluje* odkazuje na situace, kdy daná organizace má převahu nad protiprávním chováním, nikoli jen pouhý vliv nebo dohled a pojem *řídí* znamená vlastní vedení.²³¹

Čl. 16 se pak týká donucení státu nebo jiné mezinárodní organizace ke spáchání protiprávního činu, přičemž Komise uvádí, že donucení má v tomto smyslu stejný význam jako *vis maior (force majeure)* podle čl. 23 DARIO.²³²

Zajímavým a z DARS nepřevzatým je čl. 17 DARIO týkající se odpovědnosti mezinárodní organizace za rozhodnutí, zmocnění a doporučení určená členskými státy a jiným mezinárodními organizacím, směřujícími k protiprávnímu chování. Podle čl. 17 odst. 1 DARIO mezinárodní organizaci vznikne mezinárodní odpovědnost, jestliže přijme rozhodnutí zavazující členský stát nebo jinou mezinárodní organizaci spáchat čin, který by byl mezinárodně protiprávní, pokud by byl spáchán organizací a obcházel by mezinárodní závazek této organizace.²³³ Jak k tomu uvádí Šturma, „smyslem tohoto pravidla je zajistit, aby mezinárodní organizace neunikla odpovědnosti v případech, kdy členský stát na základě žádosti obsažené v aktu mezinárodní organizace, poruší mezinárodní závazek.“²³⁴ V této souvislosti Komise uvádí, že pojem „obcházení mezinárodního závazku“ (*circumvention of an international obligation*) implikuje úmysl ze strany mezinárodní organizace využít výhod své právní subjektivity oddělené od subjektivity členských států tak, aby se vyhnula plnění mezinárodního závazku.²³⁵

Jak je zřejmé z čl. 17 odst. 3 DARIO, pro vznik mezinárodní odpovědnosti organizace přitom není rozhodné, zda je dané chování mezinárodně protiprávní z hlediska státu, kterému je dané rozhodnutí určeno. V případě však, že by mezinárodní organizace přijala pouze doporučení, vznikla by jí odpovědnost jen

²³⁰ Ibidem.

²³¹ Ibidem, s. 38, para. 4.

²³² Ibidem, s. 40, para. 4: „Nothing less than conduct which forces the will of the coerced State will suffice, giving it no effective choice but to comply with the wishes of the coercing State.“

²³³ Ibidem, čl. 17.

²³⁴ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 545; Srov. UN Doc A/C.6/59/SR.22, para. 24: „[...] an international organization should not be allowed to escape responsibility by ‘outsourcing’ its actors.“

²³⁵ UN Doc. A/66/10, s. 41, para. 4.

v případě, pokud by stát skutečně jednal a spoléhal přitom na toto doporučení.²³⁶ Podle Komise pak posouzení toho, do jaké míry má stát prostor k uvážení nebo je nucen splnit rozhodnutí mezinárodní organizace, záleží na okolnostech konkrétního případu.²³⁷ Nelze však vyloučit ani situaci, kdy odpovědnost ponese jak členský stát, tak mezinárodní organizace. I ze zprávy WIPO, reflektující případ, kdy mezinárodní organizace požadovala po státu chování, které bylo v dané věci protiprávní, je v této souvislosti zřejmé, že „v případě, je-li určité chování, resp. postoj, který členský stát zaujme v souladu s požadavkem mezinárodní organizace, v rozporu s mezinárodními závazky jak takového státu, tak i organizace, pak by i organizace měla nést za takové protiprávní chování odpovědnost podle mezinárodního práva.“²³⁸

4.1. Případ Bosphorus

Shora vedenou situaci reflektuje i rozsudek ESLP ve věci *Bosphorus*,²³⁹ ve kterém soud posuzoval jednání členského státu EU při provádění závazných právních aktů EU. Stěžovatelem byla v uvedené věci turecká charterová letecká společnost, která si pronajala dvě letadla od národního leteckého dopravce bývalé Jugoslávie. Při technické prohlídce v Irsku však bylo jedno letadlo irskými úřady zabaveno, a to na základě nařízení ES 990/93, které implementovalo rezoluci Rady bezpečnosti stanovující, že státy musí zajistit všechnen majetek nacházející se na jejich území, u kterého je držitelem většinového nebo kontrolního majetkového podílu osoba nebo podnik sídlící nebo operující ve Svazové republice Jugoslávie. Po zmírnění sankcí Rady Bezpečnosti však bylo v prosinci 1996 uvedené nařízení zrušeno a letadlo uvolněno. Turecká letecká společnost se však obrátila na ESLP tvrdíc, že Irsko svým chováním porušilo č. 1 EÚLP a čl. 1 Protokolu č. 1.²⁴⁰

²³⁶ Ibidem, č. 17 odst. 2.

²³⁷ Ibidem, s. 41, para. 4.

²³⁸ Ibidem, s. 40, para. 2.

²³⁹ *Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ticaret AS v. Ireland*. Application No. 45036/98, Grand Chamber Judgment, 30 June 2005 (dále jen „*Bosphorus*“)

²⁴⁰ *Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ticaret Anonim Sirketi v. Ireland* [online]. Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law [cit. dne 18. března 2013]. Dostupné na <<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/Hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/c2f3d53ec1e117f4c12570340039fd14?OpenDocument>>.

ESLP uvedl, že stát se přenesením části svých pravomocí na mezinárodní organizace nezavazuje smluvní odpovědnosti podle EÚLP a je tedy odpovědný za všechna konání a opomenutí svých orgánů bez ohledu na to, zda příslušné jednání bylo důsledkem vnitrostátního práva nebo nutnosti splnit mezinárodněprávní závazky.²⁴¹ Opatření přijatá k plnění závazků vyplývajících z členství v mezinárodní organizaci jsou považována za ospravedlnitelná do té doby, pokud dotčená organizace zajišťuje základním právům ochranu přinejmenším srovnatelnou s tou, kterou poskytuje Úmluva, a to jak po stránce materiální, tak po stránce mechanismu kontrolujícího jejich dodržování. Jestliže mezinárodní organizace takovou ochranu poskytuje, ESLP vychází z předpokladu, že stát neporušil závazky plynoucí z Úmluvy, pokud pouze plní právní povinnosti, které pro něj vyplývají z členství v této organizaci.²⁴² Jak shrnuje Šturma, „v daném případě ovšem soud dovodil, že členský stát neučinil více, než bylo požadováno nařízením Rady ES, proto na základě koncepce „ekvivalentní ochrany“ nekonstatoval odpovědnost státu.“²⁴³

4.2. Shrnutí

Lze shrnout, že kapitola IV. DARIO obsahuje pravidla, jejichž smyslem je zajistit, aby mezinárodní organizace neunikla odpovědnosti v případech, kdy členský stát na základě žádosti obsažené v aktu mezinárodní organizace poruší některý mezinárodní závazek. Může totiž nastat situace, kdy vztah mezi mezinárodní organizací a jejími členskými státy nebo jinými mezinárodními organizacemi může dané mezinárodní organizaci umožnit ovlivňovat chování jejích členů, které nebylo předvídáno v člancích 16 až 18 DARS. Zatímco většina organizací může ovlivnit chování členských států pomocí nezávazných aktů, některé mezinárodní organizace mají pravomoc přijímat rozhodnutí pro jejich členy závazná. Z komentáře Komise k DARIO je však zřejmé, že soudní praxe je v tomto směru nejednoznačná.²⁴⁴

²⁴¹ *Bosphorus*, s. 45, para. 153.

²⁴² *Ibidem*, s. 45-46, para. 155.

²⁴³ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 546.

²⁴⁴ UN Doc. A/66/10, s. 35-36, paras. 3-4.

5 Odpovědnost členského státu v souvislosti s chováním mezinárodní organizace

Odpovědností členských států v souvislosti s chováním mezinárodní organizace se zabývá část V. DARIO. Z komentáře Komise k Návrhu článků je zřejmé, že se jedná o zjevnou snahu vyplnit mezeru mezi pravidly o odpovědnosti států a odpovědností mezinárodních organizací,²⁴⁵ neboť v žádném případě nelze mít za to, že vytvořením mezinárodní organizace a jejím vybavením pravomocemi a imunitami se státy mohou zbavit odpovědnosti za porušení svých závazků.²⁴⁶ Na druhou stranu však ani není možné jednoznačně konstatovat, že by odpovědnost členského státu přicházela v úvahu pouze v důsledku členství.²⁴⁷ Podle některých autorů je ovšem odpovědnost členského státu za protiprávní chování mezinárodní organizace možná pouze v případě, že tak stanoví zakládací dokumenty dané organizace.²⁴⁸

Čl. 58 až 60 DARIO nejprve v podstatě kopírují předešlá ustanovení čl. 14 až 16 DARIO, jak jsou uvedena výše. Jedná se tedy zejména o pomoc státu mezinárodní organizaci ke spáchání protiprávního chování,²⁴⁹ kontrolu a řízení vykonávané státem nad mezinárodní organizací²⁵⁰ a donucení mezinárodní organizace k určitému chování státem.²⁵¹

K pomoci státu mezinárodní organizaci ke spáchání protiprávního chování, jak je upraveno v čl. 58 DARIO, Komise podotýká, že k naplnění uvedené premisy je třeba, aby míra vlivu státu na mezinárodní organizaci přesahovala například běžnou účast státu v rozhodovacím procesu organizace a jejím fungování.²⁵² Někteří autoři

²⁴⁵ UN Doc. A/66/10, s. 89, para. 1.

²⁴⁶ *Bosphorus*, s. 57, para. 5; *Waite and Kennedy v. Germany*. Application No. 26083/94, Grand Chamber Judgment, 18 February 1999, s. 15, para. 67.

²⁴⁷ AHLBORN, Christiane. The Rules of International Organizations and the Law of International Responsibility. *International Organizations Law Review*, 2011, roč. 8, č. 2, s. 49.

²⁴⁸ The Institute of International Law. The Legal Consequences for Member States of the Non-fulfilment by International Organizations of their Obligations toward Third Parties, Fifth Commission, Rapporteur: Mrs Rosalyn Higgins, Session of Lisbonne, 1 September 1995, čl. 6 písm. a): „[...] *there is no general rule of international law whereby States members are, due solely to their membership, liable, concurrently or subsidiarily, for the obligations of an international organization of which they are members.*“; Srov. RYNGAERT, Cedric, BUCHANAN, Holly. Member State responsibility for the acts of international organizations. *Utrecht Law Review*, 2011, roč. 7, č. 1, s. 138.

²⁴⁹ UN Doc. A/66/10, čl. 58.

²⁵⁰ *Ibidem*, čl. 59.

²⁵¹ *Ibidem*, čl. 60.

²⁵² *Ibidem*, s. 92, para. 2.

však namítají, že pod uvedenou skutkovou podstatu lze podřadit situace, kdy členský stát hlasuje pro přijetí určitého rozhodnutí, které má za následek protiprávní čin.²⁵³ Například Klein²⁵⁴ předpokládá, že v takových situacích členský stát jedná jako spoluviník (*accomplice*) protiprávního jednání, i když samotný akt hlasování není protiprávní.²⁵⁵ D'Aspremont v této souvislosti dále argumentuje, že pokud účast členského státu v rozhodovacím procesu mezinárodní organizace představuje většinovou či drtivou kontrolu (*overwhelming control*) musí členský stát nést za protiprávní čin odpovědnost, a to buď samostatně, nebo společně s mezinárodní organizací.²⁵⁶ V této souvislosti rovněž nutno poznamenat, že rozdíl mezi mírou *pomoci a podpory* a *řízením a kontrolou* nemusí být zcela zjevný, neboť *pomoc a podpora* mohou být v určitých případech takřka splynout s *řízením a kontrolou*.²⁵⁷

Co se dále týče řízení a kontroly, která může vést k odpovědnosti členského státu za protiprávní chování mezinárodní organizace, tato bude přicházet v úvahu jen ve výjimečných případech, kdy členský stát bude mít dostatečný prostor k prosazení vlastního záměru, a to vzhledem k autonomní povaze mezinárodních organizací.²⁵⁸ Uvedené plyne i z rozhodnutí švýcarského federálního soudu ve věci *Westland Helicopters*,²⁵⁹ podle kterého rozhodující vliv zakladatelských států a skutečnost, že nejvyšším orgánem *Arabské organizace pro industrializaci* je Výbor složený z ministrů, nemůže podmiňovat nezávislost a subjektivitu organizace.²⁶⁰ V uvedené věci bylo soudem rovněž konstatováno, že v případě, kdy zakladací dokumenty organizace výslovně ani implicitně neobsahují pravidlo, na jehož základě by odpovědnost členského státu za protiprávní chování organizace byla vyloučena, existuje odpovědnost členského státu jako obecné pravidlo. Obstarává-li tak v dané věci členský stát ekonomické transakce organizace, odpovídá tento za závazky

²⁵³ Srov. RYNGAERT, Cedric, BUCHANAN, Holly. Member State responsibility for the acts of international organizations. *Utrecht Law Review*, 2011, roč. 7, č. 1, s. 143.; Srov. D'ASPREMONT, Jean. Abuse of the Legal Personality of International Organizations and the Responsibility of Member States. *International Organizations Law Review*, 2007, s. 98.

²⁵⁴ D'ASPREMONT, Jean. Abuse of the Legal Personality of International Organizations and the Responsibility of Member States. *International Organizations Law Review*, 2007, s. 98.

²⁵⁵ Ibidem.

²⁵⁶ Ibidem.

²⁵⁷ RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 143.

²⁵⁸ Srov. BOWETT, Derek William. *Bowett's law of international institutions*. London: Sweet & Maxwell, 2009, s. 528: „[...] it is all in all rather exception that members would have at their disposal means - legal or others-enabling them to exercise a decisive influence on the organisation's behaviour.“

²⁵⁹ *Arab Organization for Industrialization and Others v. Westland Helicopters Ltd.*, decision of 19 July 1988, Federal Supreme Court (First Civil Court).

²⁶⁰ KLABBERS, Jan. *An Introduction to International Institutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 313.

z transakcí plynoucích. V případě protiprávního chování státu tak poškozená strana může vznést svůj odpovědnostní nárok přímo proti takovému státu.²⁶¹ V praxi například došlo i k tomu, že v případě náhodného zasažení čínské ambasády v Bělehradě jednotkami NATO během humanitární intervence v Kosovu se USA (jako dominantní stát NATO) a nikoliv NATO samotné za tento útok omluvily a uzavřely s Čínou dohodu o odškodnění.²⁶²

Čl. 60 pak, jak již bylo shora uvedeno, upravuje donucení mezinárodní organizace státem k určitému chování. V praxi může docházet zejména k situacím, kdy členský stát využije své ekonomické pozice vůči organizaci a pod hrozbou pozastavení finančních příspěvků ji přinutí vyhovět jeho záměrům.²⁶³ Hypotetickým příkladem tak může být situace, kdy by USA, jako hlavní přispěvatel do rozpočtu OSN, odepřely poskytnutí příspěvku, ledaže by Rada bezpečnosti vydala rezoluci uvalující finanční sankce na Irán za porušování základních lidských práv. Taková hrozba by pak znamenala nejen porušení povinnosti USA pravidelně přispívat do rozpočtu OSN, ale rovněž i vznik odpovědnosti USA vůči dotčeným subjektům, v tomto případě Íránskému obyvatelstvu.²⁶⁴

Klíčovým je pak ve zkoumané problematice odpovědnosti členského státu za protiprávní chování mezinárodní organizace čl. 61 DARIO upravující odpovědnost členského státu snažícího se vyhnout odpovědnosti. Podle tohoto ustanovení členskému státu mezinárodní organizace vznikne odpovědnost, pokud se snaží vyhnout dodržování jednoho ze svých závazků tím, že využije toho, že organizace má kompetenci ve vztahu k předmětu závazku a podniká organizaci spáchat čin, který by představoval porušení závazku, kdyby byl spáchán státem.²⁶⁵ Čl. 61 odst. 2 pak stanovuje, že se uvedené pravidlo uplatní bez ohledu na to, zda je dané chování mezinárodně protiprávní pro danou organizaci. Jak uvádí Šturma, „odpovědnost státu je [tedy] založena na splnění dvou podmínek: (a) členský stát využije kompetence mezinárodní organizace ve vztahu k mezinárodnímu závazku, (b) mezinárodní organizace se dopustí jednání, které by představovalo porušení tohoto závazku, kdyby bylo spácháno státem.

²⁶¹ Ibidem, s. 312.

²⁶² RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 140.

²⁶³ D'ASPREMONT: *Abuse of the Legal Personality...*, s. 100.

²⁶⁴ RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 141.

²⁶⁵ UN Doc. A/66/10, čl. 61.

Nutno v této souvislosti znovu zdůraznit, že DARIO nepřipouští odpovědnost v důsledku samotného členství státu v mezinárodní organizaci.²⁶⁶ Čl. 61 DARIO tak vyžaduje zvláštní úmysl státu směřující k vyhnutí se odpovědnosti. Jak k tomu uvádí Ryngaert a Buchanan, odpovědnostní standard není nepřiměřeně přísný.²⁶⁷ Nelze mít za to, že členský stát zneužil svých práv např. jen tím, že úmyslně zřídil mezinárodní organizaci ve snaze vyhnout se odpovědnosti za některé činy podle mezinárodního práva. Právě naopak, členský stát na základě *due diligence* závazku nesmí zneužít pravomocí svěřených organizaci a podněcovat ji k protiprávnímu chování, ve snaze vyhnout seplnění závazků vlastních.²⁶⁸ Uvedené reflektuje i již shora zmíněný případ *Bosphorus a Waite a Kennedy*, ve kterých ESLP konstatoval, že vytvořením mezinárodní organizace a jejím vybavením pravomocemi a imunitami se stát nemůže zprostit odpovědnosti za porušení svých závazků.²⁶⁹

Mimo shora uvedené může nastat i situace upravená v čl. 62 DARIO, kdy stát může dobrovolně převzít odpovědnost za protiprávní chování organizace.²⁷⁰ Subsidiární odpovědnost státu rovněž vzniká, pokud stát způsobil, že se poškozená strana spoléhala na jeho odpovědnost.²⁷¹ Čl. 62 DARIO je však pouze výjimkou z obecného pravidla, že stát neodpovídá za protiprávní chování mezinárodní organizace a měl by být vykládán restriktivně.²⁷² I Šturma k tomu uvádí, že „všeobecně je přijatelná první výjimka [čl. 62 odst. 1], tj. přijetí odpovědnosti státem. Již poněkud spornější je druhá výjimka [čl. 62 odst. 2], a to především kvůli znaku neurčitosti, protože zde odpovědnost státu nevyplývá ani z jeho implicitního souhlasu, ale z okolností, které vedou poškozenou stranu ke spoléhání se na odpovědnost členského státu za chování organizace.“²⁷³

K situaci upravené v ust. čl. 62 odst. 2 DARIO tak může dojít například tehdy, pokud chování členského státu dává třetí straně důvod domnívat se, že mezinárodní

²⁶⁶ RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 144; Srov. AHLBORN, Christiane. *The Rules of International Organizations and the Law of International Responsibility*. *International Organizations Law Review*, 2011, roč. 8, č. 2, s. 49.

²⁶⁷ RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 144.

²⁶⁸ *Ibidem*.

²⁶⁹ *Bosphorus*, s. 57, para. 5; *Waite and Kennedy v. Germany*. Application No. 26083/94, Grand Chamber Judgment, 18 February 1999, s. 15, para. 67.

²⁷⁰ UN Doc. A/66/10, čl. 62 odst. 1.

²⁷¹ UN Doc. A/66/10, čl. 62 odst. 2.

²⁷² RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 145.

²⁷³ ŠTURMA: *Odpovědnost mezinárodních organizací...*, s. 554.

organizace nedisponuje dostatečnými finančními prostředky k poskytnutí úplné reparace za újmu způsobenou mezinárodně protiprávním chováním.²⁷⁴

Podobná situace byla řešena i v již shora uvedeném případě *Westland Helicopters*²⁷⁵ a *Mezinárodní rady pro cín*.²⁷⁶ Úpadek Mezinárodní rady pro cín (dále jen „ITC“) způsobil, že dotčené třetí strany uplatňovaly svá práva jak vůči organizaci, tak jejím členům a příslušné soudy musely vyřešit otázku, zda li členové odpovídají za závazky mezinárodní organizace.²⁷⁷ Prvoinstanční soud uvedl, že ITC „je dle anglického práva právnickou osobou a jako s takovou musí být s ní v každém případě nakládáno. Její členové neodpovídají vůči třetím stranám za její závazky z důvodu členství, ať již mimo organizaci anebo namísto ní. [...] potvrdil výlučnou aplikaci anglického práva, byť se vznik mezinárodní organizace řídí mezinárodními normami, a dále usuzoval, že členství v organizaci by nemělo vyvolat odpovědnost členů.“²⁷⁸ Sněmovna Lordů pak rovněž zamítla přímou odpovědnost členů, protože „podle anglického práva [ITC] nechyběla právní subjektivita [...] a i kdyby platilo v mezinárodním řádu pravidlo, jež ukládá členům instituce povinnost vyrovnat dluhy mezivládní organizace, pak by taková povinnost nemohla být vynutitelná anglickými soudy.“²⁷⁹ Přestože byl přímý nárok dotčených věřitelů vůči členským státům organizace britskými soudy zamítnut, došlo k mimosoudnímu vyrovnání, kdy členské státy souhlasily s částečným uspokojením pohledávek věřitelů. Přesto členské státy nepřipustily jakoukoliv vlastní odpovědnost.²⁸⁰

5.1. Shrnutí

S ohledem na shora uvedené lze tedy shrnout, že kapitola V. DARIO upravuje situace, kdy je třeba proniknout za *společenský závoj organizace* (*piercing the*

²⁷⁴AMERASINGHE, Chittharanjan Felix. Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice, Principle and Juridical Precedent. *International and Comparative Law Quarterly*, 1991, roč. 40, č. 85, s. 280.

²⁷⁵RYNGAERT, BUCHANAN: *Member State responsibility...*, s. 145: „[...]some third parties may have been led to assume that, given the continuous support provided to the IO in question by the Member States, the organization was financially backed by its Member States.“

²⁷⁶*Maclaine Watson v. Department of Trade and Industry; JH Rayner v. Department of Trade and Industry*, 27 April 1988, Court of Appeal (UK), 80 ILR 47, 60; Srov. MURRAY, Odette. Piercing the Corporate Veil: The Responsibility of Member States of an International Organization. *International Organizations Law Review*, 2011, č. 8, s. 294.

²⁷⁷ČEPELKA: *Mezinárodní odpovědnost...*, s. 241.

²⁷⁸Ibidem, s. 243.

²⁷⁹Ibidem, s. 245-246.

²⁸⁰AMERASINGHE: *Liability to Third Parties of Member States...*, s. 269.

corporate veil)²⁸¹ a znemožnit členským státům zneužívat oddělené právní subjektivity mezinárodní organizace.

²⁸¹ Srov. SADURSKA, Romana, CHINKIN, Christine M. The Collapse of the International Tin Council: A Case of State Responsibility? *International Law Journal*, 1990, roč. 30, s. 867, Srov. HERDEGEN, Matthias. The Insolvency of International Organizations and the Legal Position of Creditors: Some Observations in the Light of the International tin Council Crisis. *Netherlands International Law Review*, 1988, roč. 35, č. 2, s. 138.

6 Následky protiprávního chování mezinárodní organizace

Následek porušení jakékoliv normy mezinárodního práva spočívá v tom, že porušitel musí ukončit protiprávní jednání a poskytnout plnou náhradu za utrpěnou hmotnou a nehmotnou škodu. Povinnost ukončit protiprávní stav přitom vyplývá z té primární normy, která je přes porušení stále platná. Povinnost nahradit škodu lze oproti tomu odvozovat ze sekundárního právního vztahu, tj. ze samotné mezinárodní odpovědnosti.²⁸²

V již shora uvedeném rozhodnutí ve věci *Továrny v Chorzówě* Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti potvrdil, že náhrada (*reparation*) musí podle možností odstranit veškeré následky protiprávního chování a obnovit stav, který by se vší pravděpodobností existoval, kdyby k porušení dané právní normy nedošlo.²⁸³ Z tohoto principu vychází i Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací, když v čl. 30 stanovuje, že mezinárodní organizace nesoucí odpovědnost z protiprávního chování je zavázána ukončit protiprávní chování, jestliže pokračuje a nabídnout poškozené straně příslušná ujištění a záruky neopakování, jestliže to tak okolnosti vyžadují.

Mezinárodní organizace je pak povinna poskytnout plnou náhradu za škodu, kterou způsobila, přičemž tato náhrada má zahrnovat jak hmotné, tak i nehmotné škody. Návrh přitom preferuje obnovení původního stavu (*restitution*),²⁸⁴ pokud je tento způsob nápravy fakticky možný. V případě, že nikoliv, má mezinárodní organizace závazek způsobenou škodu kompenzovat (*compensation*).²⁸⁵ Finanční náhrada je tedy považována pouze za subsidiární prostředek pro případ, že tzv. *restitutio in integrum* nepřichází v úvahu, přičemž tato má podle Návrhu pokrýt také ušlý zisk. Posledním způsobem reparace, který je v Návrhu upraven, je satisfakce (*satisfaction*),²⁸⁶ která může spočívat v uznání porušení, vyjádření lítosti, formální omluvě nebo v jiném vhodném způsobu. Nesmí však být nepřiměřená k újmě a nemůže mít formu ponížení odpovědného státu. Mimo shora uvedené Návrh zohledňuje pro zajištění plné reparace i povinnost hradit úroky²⁸⁷ a rovněž bere

²⁸² SCHEU: *Úvod do mezinárodního práva veřejného...*, s. 124.

²⁸³ *Case Concerning the Factory of Chorzów*, PCIJ Series A, No. 17, 1928.

²⁸⁴ UN Doc. A/66/10, čl. 35.

²⁸⁵ *Ibidem*, čl. 36.

²⁸⁶ *Ibidem*, čl. 37.

²⁸⁷ *Ibidem*, čl. 38.

v úvahu i možné přispění k újmě úmyslným nebo nedbalostním jednáním či opomenutím dotčeného subjektu.²⁸⁸

Nutno ovšem podotknout, že mezinárodní organizace mnohdy vlastními finančními prostředky nedisponuje a je tak zcela závislá na příspěvcích členských států.²⁸⁹ Neschopnost států financovat činnost organizace tak může mít za následek až ukončení její činnosti jak *de iure*, tak *de facto*. Taková situace však nemůže vést k právnímu vakuu a nemožnosti poškozené strany dovolat se svých nároků.²⁹⁰ Z tohoto důvodu proto Komise v komentáři k DARIO uvádí, že se mezinárodní organizace nemůže zprostit odpovědnosti, resp. povinnosti k náhradě škody v důsledku nedostatku finančních prostředků.²⁹¹ K vypořádání tak zpravidla dochází podle vnitřních pravidel organizace.²⁹²

6.1. Shrnutí

Ustanovení kapitoly II. DARIO jsou shodná s ustanoveními kapitoly II. DARS. a reflektují obecný princip, podle kterého jakékoliv porušení právního závazku s sebou nese povinnost nápravy. Reparace musí vždy, když je to možné, odstranit všechny následky protiprávního činu a obnovit stav, který by se vší pravděpodobností existoval, kdyby k takovému činu nedošlo.

²⁸⁸ Ibidem, čl. 39.

²⁸⁹ Srov. Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter), Advisory Opinion, ICJ Reports, 1962, s. 182: „Without finance, the Organization could not perform its duties. Therefore, even in the absence of [...] a general obligation for Member States collectively to finance the Organization would have to be read into the Charter, on the basis of the same principle as the Court applied in the *Injuries to United Nations Servants* case, namely 'by necessary implication as being essential to the performance of its [i.e. the Organization's] duties.'“

²⁹⁰ AHLBORN: *The Rules of International Organizations...*, s. 50.

²⁹¹ UN Doc. A/66/10, s. 57, para. 4.

²⁹² Ibidem, čl. 40.

7 Závěr

Lze shrnout, že mezinárodní organizace jsou (i) subjekty mezinárodního práva jednající vlastním jménem (ii) založené mezinárodním aktem státy nebo jinými mezinárodními subjekty (iii) zpravidla z důvodu nutnosti regulace určitých vzájemných vztahů mezi zakladateli (iv) mající vlastní kompetence a odpovědnost (v) a disponující vlastní organizační strukturou. Není tak sporu o tom, že mezinárodní organizace mají mezinárodněprávní subjektivitu, která je odlišná od subjektivity členských států a jako taková je podmínkou vzniku odpovědnosti mezinárodních organizací. Nutno ovšem připomenout, že subjekty mezinárodního práva nejsou totožné a rozsah jejich subjektivity je spjat s teorií implikovaných pravomocí, jak byla akcentována Mezinárodním soudním dvorem ve věci *Náhrady škod utrpěných ve službách OSN*. Kodifikační práce Komise pro mezinárodní právo týkající se odpovědnosti mezinárodních organizací (Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací, 2011) je proto založena na předpokladu, že odpovědnost podle mezinárodního práva může nastat pouze pro subjekty, jež jsou součástí tohoto systému.

Přestože je Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací bezpochyby přínosem pro formování pravidel mezinárodního práva, jedná se o dokument právně nezávazný. Z toho důvodu tak úprava odpovědnosti mezinárodních organizací stále spočívá převážně ve smluvních partikularismech. V praxi se tak lze setkat zejména s odpovědnostními pravidly zakotvenými přímo v zakladatelských dokumentech mezinárodních organizací.

Hlavním problémem odpovědnosti mezinárodních organizací je vztah mezi odpovědností mezinárodních organizací a odpovědností členských států za mezinárodně protiprávní chování, neboť vzhledem k různému rozsahu primárních závazků a rozdělení kompetencí mezi státy a mezinárodní organizace může nastat problém s přičtením odpovědnosti.

V souvislosti s protiprávním chováním orgánů státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci, je řešení odpovědnostního vztahu založeno na principu efektivní kontroly, který je základním a jediným kritériem přičitatelnosti jednání a jako takový má být posuzován s ohledem na faktické okolnosti konkrétního případu. Nelze tak vyloučit, že v praxi nastane situace, kdy za protiprávní chování

může odpovídat mezinárodní organizace i členský stát, popř. členské státy nebo i jiná mezinárodní organizace, a to jak paralelně, tak exkluzivně. Přestože soudy ve většině případů, které byly shora rozebrány, vůbec neposuzovaly, zda by v úvahu přicházela spoluodpovědnost na věci zainteresovaných subjektů, je nutno konstatovat, že přiřčení určitého chování jednomu subjektu neznámá, že totéž chování nemůže být přiřčeno subjektu jinému. Přiřčení určitého chování mezinárodní organizací neznámá, že totéž jednání nelze přiřčovat státu a ani přiřčení chování státu nevyklučuje přiřčení stejného chování mezinárodní organizaci. Stejně tak lze uvažovat i o přiřčitelnosti jednání jedné nebo více mezinárodních organizací například tehdy, vytvoří-li společný orgán, jehož prostřednictvím společně jednají.²⁹³ Přestože Komise mnoho k tzv. *multiple attribution* neuvádí, Jílek se již dříve zabýval problematikou solidární (kumulativní) odpovědnosti. Podle něho se „obvykle pod solidární odpovědností chápe, že splnění odpovědnostní povinnosti lze požadovat po komkoliv (mezinárodní organizaci, členských státech). [...] Ke kumulativnímu plnění vůči všem za porušení imperativní normy by byly společně zavázány mezinárodní organizace a členské státy, jež zmocnily organizaci k jednání *contra ius cogens*. Vůči „pachatelům“ takového jednání by se hromadně (i diferencovaně) uplatnily veškeré odpovědnostní následky. Naproti tomu mezi poškozenými státy by byl každý stát mezinárodní pospolitosti, neboť protiprávní jednání, porušující kogentní závazek, je na újmu práva každého státu. Svěbytné postavení mezi těmito státy by zaujímal bezprostředně poškozený stát.“²⁹⁴

Co se dále týče odpovědnosti mezinárodní organizace v souvislosti s protiprávním chováním státu a odpovědnosti státu v souvislosti s protiprávním chováním mezinárodní organizace, Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací obsahuje poměrně jasná pravidla zabraňující „pachateli“ vyhnout se dodržení, resp. plnění svého závazku. Reflektuje přitom zejména dosavadní praxi ESLP, např. shora uvedený případ *Bosphorus, Kadi a Wait and Kennedy*.

I přes snahu kodifikační Komise a relativní jasnost stávajících odpovědnostních pravidel lze však konstatovat, že stále existuje prostor pro další právní úpravu. Domnívám se totiž, že je možné uvažovat o zřízení zvláštního fóra, před nímž by OSN, potažmo jakákoliv mezinárodní organizace, mohla být vedena

²⁹³ UN Doc. A/66/10 s. 16, para. 4.

²⁹⁴ JÍLEK: *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti...*, s. 40.

k odpovědnosti.²⁹⁵ V úvahu by tak teoreticky přicházelo zřízení nezávislého mezinárodního tribunálu, řešícího nároky dotčených subjektů vzešlých z mírových operací nebo ustavení nezávislé odborné komise v rámci OSN. Řešením by rovněž mohla být změna stávajících pravidel vedoucí např. k zúžení imunit mezinárodních organizací, v jejímž důsledku by bylo možné žalovat nároky z porušení odpovědnostních závazků mezinárodních organizací před národními soudy.

²⁹⁵ Při aplikaci současné právní úpravy by diskutované fórum mohl přestavovat Stálý rozhodčí soud. To však pouze za předpokladu, že by se na něho mezinárodní organizace nebo stát samy obrátily; viz. čl. 1 Zvláštních pravidel Stálého rozhodčího soudu pro arbitráž zahrnující mezinárodní organizace a státy (1996)

8 Seznam pramenů a literatury

8.1. Monografie

BOWETT, Derek William. *Bowett's law of international institutions*. London: Sweet & Maxwell, 2009. 619 s.

CRAWFORD, James, PELLET, Allain, OLLESON, Simon. *The Law of International Responsibility*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 1376 s.

ČEPELKA, Čestmír, David, Vladislav. *Úvod do teorie mezinárodního práva*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983. 201 s.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H.Beck, 2008. 881 s.

ČEPELKA, Čestmír, JÍLEK, Dalibor, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní odpovědnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 339 s.

DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. Vydání. Praha: Leges, 2011. 448 s.

FAIX, Martin. *Law of International Organisations*. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2012. 185 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.

HIRSH, Moshe. *The responsibility of international organizations toward third parties : some basic principles*. Dordrecht: Nijhoff, 1995. 220 s.

JÍLEK, Dalibor. *Problémy mezinárodně právní odpovědnosti mezinárodních organizací*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1991. 112 s.

KLABBERS, Jan. *An Introduction to International Institutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 438 s.

MALANCZUK, Peter. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. Routledge, 1997. 472 s.

O'CONNEL, Daniel Patrick. *International Law*. 2nd edition. London: Stevens, 1970. 1309 s.

PORTMANN, Roland. *Legal Personality in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 363 s.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2006. 533 s.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. Praha: C. H. Beck, 2010. 353 s.

SCHEU, Harald, Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. 142 s.

SHAW, Malcolm N. *International Law*. 6th edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 1542 s.

WHITE, Nigel. *The Law of International Organizations*. 2nd edition. Manchester: Manchester University Press, 2005. 240 s.

ZWANENBURG, Marten C. *Accountability of Peace Support Operations (International Humanitarian Law)*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005. 364 s.

8.2. Odborné články

AHLBORN, Christiane. The Rules of International Organizations and the Law of International Responsibility. *International Organizations Law Review*, 2011, roč. 8, č. 2, s. 397-482.

AMERASINGHE, Chittharanjan Felix. Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice, Principle and Juridical Precedent. *International and Comparative Law Quarterly*, 1991, roč. 40, č. 85, s. 259-280.

BELL, Caitlin A. Reassessing Multiple Attribution: The International Law Commission and the Behrami and Saramati Decision. *N.Y.U. J. Int'l L. & Pol.*, 2010, roč. 42, s. 501-548.

BOON, Kristen E. New Directions in Responsibility: Assessing the International Law Commission's Draft Articles on the Responsibility of International Organizations. *The Yale Journal of International Law Online*, 2011, roč. 37, s. 1-10.

BOUTIN, Bérénice. Responsibility of the Netherlands for the Acts of Dutchbat in Nuhanović and Mustafić: The Continuous Quest for a Tangible Meaning for 'Effective Control' in the Context of Peacekeeping. *Leiden Journal of International Law*, 2012, roč. 25, č. 2, s. 521-535.

BROCKMAN-HAWE, Benjamin, E. Questioning the UN's Immunity in the Dutch Courts: Unresolved Issues in the Mothers of Srebrenica Litigation. *Washington University Legal Studies Law Review*, 2011, roč. 10, s. 727-748.

CASSESE, Antonio. The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosnia. *European Journal of International Law*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 649-668.

DANNENBAUM, Tom. Translating the Standard of Effective Control Into a System of Effective Accountability : How Liability Should be Apportioned for Violations of

Human Rights by Member State Troop Contingents Serving as United Nations Peacekeepers. *Harv. Int'l L.J.*, 2010, roč. 51, č. 1, s. 113-192.

DANNENBAUM, Tom. Killings at Srebrenica, Effective Control, and the Power to Prevent Unlawful Conduct. *International and Comparative Law Quarterly*, 2012, roč. 61, č. 3, s. 713-728.

D'ASPREMONT, Jean. Abuse of the Legal Personality of International Organizations and the Responsibility of Member States. *International Organizations Law Review*, 2007, s. 91–119.

GRAY, Christine. The International Court's Advisory Opinion on the WHO-Egypt Agreement of 1951. *The International and Comparative Law Quarterly*, 2011, roč. 32, č. 2, s. 534-541.

HERDEGEN, Matthias. The Insolvency of International Organizations and the Legal Position of Creditors: Some Observations in the Light of the International tin Council Crisis. *Netherlands International Law Review*, 1988, roč. 35, č. 2, s. 135-144.

HOFFMEISTER, Frank. Litigating against the European Union and Its Member States – Who Responds under the ILC's Draft Articles on International Responsibility of International Organizations? *European Journal of International Law*, 2010, roč. 21, č. 3, s. 723-747.

HUNT, Charles T., BELLAMY, Alex J. Mainstreaming the Responsibility to Protect in Peace Operations. *Civil Wars*, 2011, roč. 13, č. 1, s. 1-20.

JÍLEK, Dalibor. K definici mezinárodní organizace k návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 3, s. 191-203.

LAPAS, Davorin. Some Remarks on Responsibility of International Organizations. *Contemporary Legal and Economic Issues*, 2009, roč. 2, s. 33-64.

LECK, Christopher. International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations: Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. *Melbourne Journal of International Law*, 2009, roč. 10, č. 1, s. 346-364.

MILANOVIČ, Marko. As Bad As It Gets: The European Court Of Human Rights's Behrami And Saramati Decision And General International Law. *International & Comparative Law Quarterly* 2009, roč. 58, č. 2, s. 267-296.

MURRAY, Odette. Piercing the Corporate Veil: The Responsibility of Member States of an International Organization. *International Organizations Law Review*, 2011, č. 8, s. 291–347.

ORAKHELASHVILI, Alexander. The Legal Basis of the United Nations Peace Keeping Operations. *Virginia Journal of International Law*, 2003, roč. 48, č. 4, s. 484-524.

OSIEKE, Ebere. Ultra Vires acts in International Organizations—the Experience of the International Labour Organization. *British Yearbook of International Law*, 1976, roč 48 č. 1, s. 259-280.

RYNGAERT, Cedric. The European Court of Human Rights' Approach to the Responsibility of Member States in Connection with Acts of International Organizations. *International & Comparative Law Quarterly*, 2011, roč. 60, č. 4, s. 997-1016.

RYNGAERT, Cedric, BUCHANAN, Holly. Member State responsibility for the acts of international organizations. *Utrecht Law Review*, 2011, roč. 7, č. 1, s. 131-146.

SADURSKA, Romana, CHINKIN, Christine M. The Collapse of the International Tin Council: A Case of State Responsibility? *International Law Journal*, 1990, roč. 30, s. 845-890.

SPIJKERS, Otto. The Immunity of the United Nations in Relation to the Genocide in Srebrenica in the Eyes of a Dutch District Court. *Journal of International Peacekeeping*, 2009, č. 13, s. 197-219.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Zamyšlení se na případem Kadi. *Právní fórum*, 2010, č. 12, s. 614-617.

ŠTURMA, Pavel. Drawing a Line Between the Responsibility of an International Organization and its Member States under International Law. *CYIL*, 2011. č. 2, s. 3-19.

ŠTURMA, Pavel. Odpovědnost mezinárodních organizací. Některé poznámky k návrhu článků Komise pro mezinárodní právo. *Právník*, 2011, č. 6, s. 537-564.

8.3. Internetové zdroje

Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ticaret Anonim Sirketi v. Ireland [online]. Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law. Dostupné na <<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/Hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/c2f3d53ec1e117f4c12570340039fd14?OpenDocument>>.

DANNENBAUM, Tom. *The Hague Court of Appeal on Dutchbat at Srebrenica Part 1: A Narrow Finding on the Responsibilities of Peacekeepers* [online]. EJIL, 25. října 2011. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-hague-court-of-appeal-on-dutchbat-at-srebrenica-part-1-a-narrow-finding-on-the-responsibilities-of-peacekeepers/>>.

DANNENBAUM, Tom. *The Hague Court of Appeal on Dutchbat at Srebrenica Part 2: Attribution, Effective Control, and the Power to Prevent* [online]. EJIL, 10. listopadu 2011. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-hague-court-of-appeal-on-dutchbat-at-srebrenica-part-2-attribution-effective-control-and-the-power-to-prevent-2/>>.

TZANAKOPOULOS, Antonios. *Attribution of Conduct to International Organizations in Peacekeeping Operations* [online]. EJIL, 10. března 2009. Dostupné na

<<http://www.ejiltalk.org/attribution-of-conduct-to-international-organizations-in-peacekeeping-operations>>.

8.4. Mezinárodně právní dokumenty

Charta organizace spojených národů (1945)

UN Doc. A/66/10, Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací (2011), ILC.

UN Doc. A/56/10, Návrh článků o odpovědnosti států (2001), ILC.

UN Doc. A/CN.4/545, Responsibility of international organizations. Comments and observations received from international organizations.

UN Doc. A/51/389, UN Secretary General, Financing the United Nations Protection Force, the United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia, the United Nations Preventive Deployment Force and the United Nations Peace Forces Headquarters.

UN Doc A/C.6/59/SR.22, Summary record of the 22nd meeting: 6th Committee held at headquarters, New York on Wednesday, 5 November 2004.

UN Doc. A/CN.4/541, Second report on responsibility of international organizations. International Law Commission, 55th session, 2004.

UN Security Council resolution 1244 (1999) on the situation relating Kosovo.

The Institute of International Law. The Legal Consequences for Member States of the Non-fulfilment by International Organizations of their Obligations toward Third Parties, Fifth Commission, Rapporteur: Mrs Rosalyn Higgins, Session of Lisbonne, 1 September 1995.

YILC 1956, Yearbook of the International Law Commission 1956, sv. 2.

YILC 1963, Yearbook of the International Law Commission 1963, sv. 2.

YILC 1973, Yearbook of the International Law Commission 1973, sv. 2.

YILC 1975, Yearbook of the International Law Commission 1975, sv. 2.

Zvláštní pravidla Stálého rozhodčího soudu pro arbitráž zahrnující mezinárodní organizace a státy (1996)

8.5. Soudní rozhodnutí

8.5.1. ESLP

Al-Jedda v. the United Kingdom. Application No. 27021/08, Grand Chamber Judgment, 7 July 2011.

Behrami and Behrami v. France. Application No. 71412/01, Grand Chamber Decision on Admissibility, 31 May 2007.

Banković v. Belgium. Application No. 52207/99, Grand Chamber Decision on admissibility, 12 December 2001.

Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ticaret AS v. Ireland. Application No. 45036/98, Grand Chamber Judgment, 30 June 2005.

Ilascu v. Moldova and Russia. Application No. 48787/99, Grand Chamber Judgment, 8 July 2004.

Loizidou v. Turkey. Application No. 15318/89, Judgment (preliminary objections), 28 November 1996.

Mothers of Srebrenica and others against the Netherlands. Application no. 65542/12, Grand Chamber Decision on Admissibility, 11 June 2013.

Saramati v. France, Germany and Norway. Application No. 78166/01, Grand Chamber Decision on Admissibility, 31 May 2007.

Waite and Kennedy v. Germany. Application No. 26083/94, Grand Chamber Judgment, 18 February 1999.

8.5.2. ESD

Meroni & Co., Industrie Metallurgiche, SpA v High Authority of the European Coal and Steel Communit. Case No. 9-56, 13 June 1958.

Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v. Council of the European Union and Commission of the European Communities. Joined Cases No. C-402/05 P and No. C-415/05 P, 3 September 2008.

8.5.3. MSD

Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, ICJ Reports, 2010.

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Judgment, ICJ Reports, 2007.

Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter), Advisory Opinion, ICJ Reports, 1962.

Corfu Channel case, Judgment, ICJ Reports, 1949.

Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, Advisory Opinion, ICJ Reports 1999.

Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1980.

Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1996.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, Judgment, ICJ Reports, 1984.

Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Reports, 1949.

8.5.4. PCIJ

Case Concerning Certain phosphate Lands in Nauru, Judgment, ICJ Reports, 1992.

Case Concerning the Factory of Chorzów, PCIJ Series A, No. 17, 1928.

8.5.5. ICTY

Tadić, ICTY, Appeals Chamber, 1996, case no. IT-94-1-AR72.

8.5.6. Vybrané národní soudy

8.5.6.1 Nizozemí

Mothers of Srebrenica v. The Netherlands, District Court in The Hague, Case No. 295247 / HA ZA 07-2973, Judgement of 10 July 2008.

Mothers of Srebrenica v. The Netherlands, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.022.151/01, Judgement of 30 March 2010.

Mothers of Srebrenica v. The Netherlands, Supreme Court of the Netherlands, Case No. 10/04437, Judgment of 13 April 2012.

Mustafić-Mujić et al v. The Netherlands, District Court in The Hague, Case No. 265618 / HA ZA 06-1672, Judgement of 10 September 2008.

Mustafić-Mujić et al v. The Netherlands, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.173/01, Judgement of 5 July 2011.

Nuhanović v. The Netherlands, District Court in The Hague, Case No. 265615 / HA ZA 06-1671, Judgement of 10 September 2008.

Nuhanović v. The Netherlands, Court of Appeal in the Hague, Case No. 200.020.174/01, Judgment of 5 July 2011.

8.5.6.2. Švýcarsko

Arab Organization for Industrialization and Others v. Westland Helicopters Ltd., decision of 19 July 1988, Federal Supreme Court (First Civil Court).

Decision of the Swiss Federal Council of 30 October 1996, Document VPB 61.75.

8.5.6.3. USA

International Tin Council v. Amalgamet Inc., 1988.

8.5.6.4. Velká Británie

Maclaine Watson v. Department of Trade and Industry; J.H. Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry, Decision of 27 April 1988.

R. (on the application of Al-Jedda) v. Secretary of State for Defence, Decision of 12 December 2007.

9 Abstrakt a seznam klíčových slov

9.1. Abstrakt/Abstract

Diplomová práce je zaměřena na problematiku odpovědnosti mezinárodních organizací jako svébytných subjektů mezinárodního práva veřejného. Zejména se věnuje vztahu mezi odpovědností mezinárodních organizací a odpovědností členských států za mezinárodně protiprávní chování, a to v souvislosti s protiprávním chováním orgánů státu, které jsou dány k dispozici mezinárodní organizaci. Diplomová práce reflektuje kodifikační práci Komise OSN pro mezinárodní právo týkající se odpovědnosti mezinárodních organizací (Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních organizací za mezinárodně protiprávní chování) a judikaturu Mezinárodního soudního dvora, Evropského soudu pro lidská práva a vybraných národních soudů.

This diploma thesis discusses the issue of responsibility of international organisations as peculiar subjects of public international law. It mainly examines the link between the responsibility for wrongful acts of international organizations and that of their Member States regarding the conduct of organs of a State placed at the disposal of an international organization. Diploma thesis reflects the codification work of the UN International Law Commission relating to the responsibility of international organizations (Draft Articles on Responsibility of International Organizations) and case law of the International Court of Justice, the European Court of Human Rights and selected national courts.

9.2. Klíčová slova/Key words

Mezinárodní organizace, subjektivita mezinárodních organizací, mezinárodní odpovědnost, přičitatelnost, efektivní kontrola, Návrh článků o odpovědnosti mezinárodních orgnizací, Komise pro mezinárodní právo

International organizations, legal personality of international organisations, international responsibility, attribution, effective control, Draft articles on the responsibility of international organizations, International Law Commission